

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 22 ΙΟΥΝΙΟΥ 2000
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γιάννης Ρίτσος, Η Σονάτα του Σεληνόφωτος (απόσπασμα)

[Ανοιξιάτικο βράδι. Μεγάλο δωμάτιο παλιού σπιτιού. Μια ηλικιωμένη γυναίκα, ντυμένη στα μαύρα, μιλάει σ' έναν νέο. Δεν έχουν ανάψει φως. Απ' τα δυο παράθυρα μπαίνει ένα αμείλικτο φεγγαρόφωτο. Ξέχασα να πω ότι η Γυναίκα με τα Μαύρα έχει εκδώσει δυο-τρεις ενδιαφέρουσες ποιητικές συλλογές θρησκευτικής πνοής. Λοιπόν, η Γυναίκα με τα Μαύρα μιλάει στον Νέο]:

Άφησέ με νάρθω μαζί σου. Τι φεγγάρι απόψε!
Είναι καλό το φεγγάρι, — δε θα φαίνεται
που ασπρίσαν τα μαλλιά μου. Το φεγγάρι
θα κάνει πάλι χρυσά τα μαλλιά μου.
Δε θα καταλάβεις.

5 Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

Όταν έχει φεγγάρι μεγαλώνουν οι σκιές μες
στο σπίτι,
αόρατα χέρια τραβούν τις κουρτίνες,
ένα δάχτυλο αχνό γράφει στη σκόνη του
πιάνου
λησμονημένα λόγια — δε θέλω να τ' ακούσω.
Σώπα.

10 Άφησέ με νάρθω μαζί σου
λίγο πιά κάτου, ως τη μάντρα του
τουβλάδικου,
ως εκεί που στρίβει ο δρόμος και φαίνεται

13 η πολιτεία τσιμεντένια κι αέρινη, ασβεστωμένη με
φεγγαρόφωτο,

.....

33 Το ξέρω πως καθένας μονάχος πορεύεται
στον έρωτα,

μονάχος στη δόξα και στο θάνατο.

35 Το ξέρω. Το δοκίμασα. Δεν ωφελεί.

Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

37 Τούτο το σπίτι στοίχειωσε, με διώχνει —
θέλω να πω έχει παλιώσει πολύ, τα καρφιά
ξεκολλάνε,

τα κάδρα ρίχνονται σα να βουτάνε στο κενό,

40 οι σουβάδες πέφτουν αθόρυβα

όπως πέφτει το καπέλο του πεθαμένου απ'

- την κρεμάστρα στο σκοτεινό διάδρομο
όπως πέφτει το μάλλινο τριμμένο γάντι της
σιωπής απ' τα γόνατά της
- 43 ή όπως πέφτει μια λουρίδα φεγγάρι στην
παλιά, ξεκοιλιασμένη πολυθρόνα.
.....
- 215 Άφησέ με νάρθω μαζί σου.
Α, φεύγεις; Καληνύχτα. Όχι, δε θάρθω.
Καληνύχτα.
Εγώ θα βγω σε λίγο. Ευχαριστώ. Γιατί,
επιτέλους, πρέπει
να βγω απ' αυτό το τσακισμένο σπίτι.
- 219 Πρέπει να δω λιγάκι πολιτεία, — όχι, όχι το
φεγγάρι —
την πολιτεία με τα ροζιασμένα χέρια της, την
πολιτεία του μεροκάματου,
την πολιτεία που ορκίζεται στο ψωμί και
στη γροθιά της
την πολιτεία που όλους μας αντέχει στη
ράχη της
με τις μικρότητές μας, τις κακίες,
τις έχτρες μας,
με τις φιλοδοξίες, την άγνοιά μας και
τα γερατειά μας, —
- 225 ν' ακούσω τα μεγάλα βήματα της πολιτείας,
να μην ακούω πια τα βήματά σου
- 227 μήτε τα βήματα του Θεού, μήτε και
τα δικά μου βήματα. Καληνύχτα.

(Το δωμάτιο σκοτεινιάζει. Φαίνεται πως κάποιο σύννεφο θάκρυψε το φεγγάρι. Μονομιάς, σαν κάποιο χέρι να δυνάμωσε το ραδιόφωνο του γειτονικού μπαρ, ακούστηκε μια πολύ γνωστή μουσική φράση. Και τότε κατάλαβα πως όλη τούτη τη σκηνή τη συνόδευε χαμηλόφωνα η "Σονάτα του Σεληνόφωτος", μόνο το πρώτο μέρος. Ο Νέος θα κατηγορίζει τώρα μ' ένα ειρωνικό κ' ίσως συμπονετικό χαμόγελο στα καλογραμμένα χείλη του και μ' ένα συναίσθημα απελευθέρωσης. Όταν θα φτάσει ακριβώς στον Αη-Νικόλα, πριν κατέβει τη μαρμάρινη σκάλα, θα γελάσει, — ένα γέλιο δυνατό, ασυγκράτητο. Το γέλιο του δε θ' ακουστεί καθόλου ανάρμοστα κάτω απ' το φεγγάρι. Ίσως το μόνο ανάρμοστο νάναι το ότι δεν είναι καθόλου ανάρμοστο. Σε λίγο ο Νέος θα σωπάσει, θα σοβαρευτεί και θα πει: "Η παρακμή μιας εποχής". Έτσι, ολότελα ήσυχος πια, θα ξεκουμπώσει πάλι το πουκάμισό του και θα τραβήξει το δρόμο του. Όσο για τη γυναίκα με τα μαύρα, δεν ξέρω αν βγήκε τελικά απ' το σπίτι. Το φεγγαρόφωτο λάμπει ξανά. Και στις γωνιές του δωματίου οι σκιές σφίγγονται από μιαν αβάσταχτη μετάνοια, σχεδόν οργή, όχι τόσο για τη ζωή, όσο για την άχρηστη εξομολόγηση. Ακούτε; Το ραδιόφωνο συνεχίζει).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Η "Σονάτα του Σεληνόφωτος", όπως και οι περισσότερες συνθέσεις της Τέταρτης Διάστασης, έχει στοιχεία θεατρικού έργου. Να τα εντοπίσετε στο απόσπασμα που σας δίνεται και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.
Μονάδες 15
2. Πώς λειτουργεί το φεγγάρι σε σχέση με τη γυναίκα και το χώρο, εσωτερικό και εξωτερικό, στον πρόλογο, στις δύο πρώτες στροφές (στίχοι 1-9) και στον επίλογο;
Μονάδες 20
3. Ποιος είναι ο συμβολισμός των πραγμάτων στους στίχους 37-43 (τούτο το σπίτι . . . πολυθρόνα) και με ποια εκφραστικά μέσα δίνεται;
Μονάδες 20
4. Να σχολιάσετε τη στάση του Νέου στον επίλογο.
Μονάδες 25
5. Σε ποια χαρακτηριστικά της πολιτείας δίνει έμφαση ο Γ. Ρίτσος στους στίχους 219-227 του κειμένου και σε ποια ο Γ. Γεραλής στο ποίημά του "Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες" που ακολουθεί.
Μονάδες 20

*Γιώργος Γεραλής, Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες
(απόσπασμα)*

**Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες
ωραίες το βράδυ,
μέσα σε λάμπεις πολύχρωμες
κανένα φως,
στο βουητό το αδιάκοπο
ήχος κανένας,
σε αναρίθμητα πρόσωπα
μορφή καμιά.
Ωραίες το βράδυ,
με την απέραντη μοναξιά
στο κινούμενο πλήθος,
πόση ξεκούραση,
μιλάς δε σ' ακούνε,
γνέφεις κι εκείνοι ονειρεύονται,
το ποτάμι κυλά
καθρεφτίζοντας άστρα διαλυμένα,
προσωπεία από τη μια
κι από την άλλη όχθη.**

.....
**Χέρια που δέρνονται μεθυσμένα,
μάτια ανεξερεύνητα, δεν τα προφταίνεις
κι οι συναντήσεις συμπτωματικές και δίχως
μια οποιαδήποτε συνέχεια, όπως
οι γνωριμίες στις κλινικές.**

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζόμενους)

Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). Τα θέματα να μην τα αντιγράψετε στο τετράδιο.

Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Καμιά άλλη σημείωση δεν επιτρέπεται να γράψετε.

Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.

Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα.

Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

Χρόνος δυνατής αποχώρησης : Μία (1) ώρα μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!

ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ
ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΙΟΥΝΙΟΥ 2001

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ :
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

Α΄. ΚΕΙΜΕΝΟ

Γιώργος Ιωάννου, Το Γάλα
(απόσπασμα)

Γάλα έχω χρόνια να πιω. Μου λένε πως το απεχθάνονται κυρίως οι μπεκρήδες. Μισώ κατά βάθος τους μπεκρήδες και τα πιοτά. Πολλούς παρόμοιους τύπους είδα στη ζωή μου και τους σιχάθηκα. Είμαι εξαιρετικά ευαίσθητος σ' αυτό το θέμα.

Τον καιρό της μεγάλης πείνας το γάλα, μαζί με μερικά άλλα τρόφιμα, ήταν η μεγάλη ιδέα μου. Δεν ξέρω πώς έγινε και τώρα το έχω ξεχάσει, χωρίς όμως να πάψω να το σέβομαι ως κάτι το ιερό. Η λησμοσύνη μου αυτή δεν οφείλεται στα πιοτά. Παραχόρτασα ίσως και δόξα τω θεώ δεν έχω για πολλά χρόνια αρρωστήσει.

Τρεις ή μάλλον δυο φορές μας έδωσαν όλο κι όλο τότε γάλα με το δελτίο. Την τρίτη φορά πήγα αλλά ματαιώθηκε η διανομή. Πήγαινα σ' ένα γαλατάδικο μακρινό, στην άλλη άκρη. Το μοίραζαν απόγευμα, έπρεπε όμως να πας να πιάσεις ουρά σχεδόν απ' το μεσημέρι. Θυμάμαι πολύ ζωηρά την τρίτη και τελευταία μετάβασή μου στο ελεεινό αυτό γαλατάδικο.

Έφτασα νωρίς εκεί και μπήκα αμέσως στην ουρά, που ήταν κιόλας μεγάλη. Το χτεσινό πάθημα πολλών είχε γίνει μάθημα σε όλους. Το στρίμωγμα εξαιτίας και του κρούου ολοένα μεγάλωνε. Ο γαλακτοπώλης όμως δε φαινόταν ν' ανοίξει το γαλατάδικο. Στο μεταξύ έγιναν κάνα δυο επεισόδια λόγω της στενής επαφής μας. Παρ' όλη την πείνα, όπως θα θυμούνται ελπίζω πολλοί, άνθιξε και λουλούδιζε τότε στις ουρές το κολλητήριο.

Κάποια στιγμή ο γαλακτοπώλης με το καρότσι του φάνηκε. Έρχονταν όμως πολύ γρήγορα και τα γκιούμια χοροπηδούσαν. Σαν έφταξε κοντά, μας φώναξε: «Χύθηκε το γάλα στο δρόμο». Κανείς δε διαμαρτυρήθηκε. Έλεγαν άλλωστε πως είναι ταγματасφαλίτης. Τη

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

νύχτα γυρνούσε και σκότωνε. Διαλύσαμε περίλυποι την ουρά και πήραμε τους δρόμους. Ήταν φανερό πως είχε τελειώσει κι αυτή η υπόθεση. Ήμουν απαρηγόρητος.

Στο γυρισμό άλλαξα δρομολόγιο για να μην ξαναπεράσω από κάτι πεθαμένους που είχα δει πρωτύτερα. Τους είχαν παρατήσει, ποιος ξέρει γιατί, εκεί που αρχίζει σήμερα η έκθεση κι ακριβώς στο σημείο, θαρρώ, όπου τώρα υψώνεται το τεράστιο μοντέρνο γλυπτό που εκφράζει, καθώς λένε οι ειδικοί, την αιώνια ορμή του ανθρώπου για πρόοδο και ανάταση. Ήταν ένα μεγάλο ορθογώνιο κασόνι και τους είχαν μέσα πρόσωπο με πρόσωπο.

Επιστρέφοντας αργά από άλλους δρόμους γρήγορα ξεχάστηκα κι άρχισα, όπως συνήθως, να ονειρεύομαι φαγητά. Τα φαγιά που τρώγαμε τότε ήταν κάτι απίστευτα πράγματα. Όλα έμοιαζαν με κάτι το προπολεμικό, μα κανένα δεν ήταν ακριβώς το ίδιο. Θαρρείς και το πανήταν να διατηρηθεί η ονομασία. Για το *κατσαμάκι* όμως ονομασία ευγενική δε βρέθηκε. Θα 'ξιζε να γραφτεί μια μελέτη για τα φαγιά της κατοχής. Δεν αποκλείεται μερικά να γίνουν και της μόδας, όλα να τα περιμένεις. Τα πιο πολλά είχαν για βάση τους το καλαμπόκι. Είναι μυστήριο πράγμα από που ξεφύτρωσε ξαφνικά τόσο πολύ καλαμπόκι. Ακόμη και στις εκκλησίες αντίδωρο καλαμποκίσιο μοιράζανε. Όλοι έσπευδαν να πάρουν.

Θυμάμαι ένα σωρό γωνιές που είδα ανθρώπους να πέφτουν. Περνώντας τους ξαναφέρνω στη μνήμη μου λέγοντας μια ευχή. Αν ήμασταν άνθρωποι, θα 'πρεπε σε μερικά έστω σημεία να υπάρχει κάτι, ένα σημάδι για μαρτυρία και υπενθύμιση. Σε μια μεγάλη απεργία προπολεμική, εκεί όπου είχαν πέσει απεργοί, πάνω στα ξερά αίματα, οι φίλοι τους και σύντροφοί τους είχαν βάλει από μια τραγιάσκα κι ένα κουλούρι. Σχεδόν αμέσως, βέβαια, εξαφανίστηκαν αγρίως όλα αυτά. Πολλοί άνθρωποι έχουν πεθάνει στους δρόμους αυτής της πόλης.

Νομίζω πως με έχουν σώσει τα όνειρα, τα οράματά μου μάλλον. Τότε με είχε πιάσει μεγάλη μανία με το γάλα και το κακάο. Φανταζόμουν καζάνια ολόκληρα με γάλα και κακάο να τ' ανακατεύω με μια τεράστια ξύλινη χοντρή κουτάλα και να με τυλίγει η θεσπέσια εκείνη ευωδιά. Έριχνα, βέβαια, μέσα και άφθονη ζάχαρη, γνήσια, όχι ζαχαρίνη, που τόση ζημιά έκανε στην ερωτική

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

ικανότητα πολλών. Ανεβοκατέβαζα συνεχώς τις δόσεις ώσπου στο τέλος μπούχιζα, βαρυστομάχιαζα σχεδόν, απ' τα τόσο βαριά πράγματα που έτρωγα με το νου μου. Ο διεθνής ερυθρός σταυρός, ευτυχώς, μας μοίρασε μερικές φορές απ' όλα αυτά τα πράγματα. Τι έγιναν άραγε όλοι εκείνοι οι σεμνοί ξένοι που με τόση κρυφή συγκίνηση κοίταζαν εμάς τα παιδιά όταν πηγαίναμε να πάρουμε τα είδη; Πολλές φορές τους πρόσεξα να μου ζυγιάζουν πολύ παραπάνω κάνοντας μάλιστα και τον αυστηρό. Όλοι τους έχουν λησμονήσει. Αν σκότωναν ανθρώπους, θα ήταν σήμερα πασίγνωστοι, ίσως και δοξασμένοι. Αλλά τι να μας κάνουν τα τρόφιμα του ερυθρού σταυρού; Η τροφή ήταν μια καθημερινή υπόθεση που μόνο μια γεμάτη αγορά μπορούσε να τη λύσει. Γι' αυτό κι εγώ είχα καταφύγει στη φαντασία. Χρόνια και χρόνια, κι όχι μονάχα στην κατοχή, τέτοια ήταν τα νεανικά μου όνειρα. Όλο για φαγιά, για ψωμιά, για ρούχα και παπούτσια. Δε μου έμενε δυστυχώς καιρός ούτε ικμάδα για πράγματα υσιπετή και λεπτεπίλεπτα. Αργά το διαπιστώνω, τι κρίμα! Ενώ κάτι συνομήλικοί μου από χωριά ή πλουσιόσπιτα είναι σήμερα μέχρι λιποθυμίας λεπταίσθητοι — και τι ντροπή! — ακόμα και μπλαζέδες...

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Η μαρτυρία, το βίωμα, η εξομολόγηση τροφοδοτούν τα κείμενα του Ιωάννου. Αφού μελετήσετε το απόσπασμα, να γράψετε ένα ενδεικτικό χωρίο για κάθε περίπτωση.

Μονάδες 15

2. Στο απόσπασμα, που σας δίνεται, να εντοπίσετε τέσσερις διαφορετικές αφηγηματικές τεχνικές και να αναφέρετε τη λειτουργία τους.

Μονάδες 20

3. Η δομή του πεζογραφήματος του Γ. Ιωάννου θεωρείται στοιχειώδης σε αντίθεση με τους παλιότερους πεζογράφους. Να αναφέρετε τέσσερα στοιχεία του αποσπάσματος που τεκμηριώνουν τη θέση αυτή.

Μονάδες 20

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

4. «Θυμάμαι ένα σωρό γωνιές που είδα ανθρώπους να πέφτουν. Περνώντας τους ξαναφέρνω στη μνήμη μου λέγοντας μια ευχή. Αν ήμασταν άνθρωποι θα 'πρεπε σε μερικά έστω σημεία να υπάρχει κάτι, ένα σημάδι για μαρτυρία και υπενθύμιση». Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του παραπάνω χωρίου σε μία έως δύο παραγράφους.

Μονάδες 25

5. Πώς αντιμετωπίζεται η πείνα στο απόσπασμα του Γ. Ιωάννου και πώς στο απόσπασμα του Π. Γλέζου που ακολουθεί;

**Πέτρος Γλέζος, Το διακοσάρι
(απόσπασμα)**

Περνούσαμε τις φριχτές ημέρες της σκλαβιάς. Οι Γερμανοί και οι Ιταλοί είχαν ρημάξει την χώρα, είχαν ρουφήξει κάθε ικμάδα της. Το πλήθος πεινούσε, γύριζε απελπισμένο στους δρόμους σαν πεινασμένο σκυλί. Όλη την ημέρα μακάβρια ηχούσε η φωνή της πείνας σε όλη την πόλη.

Το διαμέρισμα που τώρα μέναμε ήταν ισόγειο, από τα παράθυρά του μπορούσαν να μας βλέπουν οι περαστικοί. Έτσι, φοβισμένα ματάκια μικρών παιδιών έσκυβαν και μας κοίταζαν, άπλωναν το χέρι προτείνοντας ένα δισκάκι για λίγο φαγητό, ένα ντενεκεδάκι για λίγο λαδάκι. Σχεδόν κάθε μεσημέρι η ίδια πονεμένη άγρια φωνή κάποιου μεγάλου ακουγόταν.

— Πεινάω, καλέ κυρίες μου, πεινάω!... Δομούτε, καλέ κυρίες μου, λίγο ψωμάκι. Δομούτε λίγο ψωμάκι...

Και φοβερό σπαραγμό αισθανθήκαμε κάποιο μεσημέρι, όταν ο αγαπητός μας νέος γιατρός ήρθε στο σπίτι μας, κρατώντας ένα μικρό φλιτζάνι, να ζητήσει δειλά δειλά λίγο λάδι.

— Η μητέρα προήστηκε... Έπαθε αβιταμίνωση!...

Πεινούσαμε κι εμείς. Όμως κρατηθήκαμε με την βοήθεια του Θεού στη ζωή, εμείναμε σφιχτά ενωμένοι και στην πείνα και στο λίγο φαγάκι, που εξοικονομούσαμε. Έτσι μπορούσαμε να κάνουμε ακόμη κι ένα μικρό πιατάκι κόλλυβο στη μνήμη της μητέρας και να το πάμε κάτω στο Τρίτο Νεκροταφείο, το νεκροταφείο της

ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

Κοκκινιάς, όπου χιλιάδες οι φτωχοί κάτοικοι της πολιτείας και οι παρεπίδημοι κοιμούνται τον αιώνιον.

Λοιπόν, ένα πρωινό βγαίνοντας από το Νεκροταφείο είδαμε να φεύγει απ' αυτό ένας χλομός αδύνατος νέος, σέρνοντας παλιό κακοφτιαγμένο χειραμάξι. Κι όταν καλύτερα προσέξαμε, είδαμε με φρίκη μέσα στο χειραμάξι, διπλωμένη σχεδόν στα δυο, μεσόκοπη γυναίκα πεθαμένη. Ήταν ένας σκελετός, τα αραιά άσπρα μαλλιά της χύνονταν έξω από το χειραμάξι και τα λυμένα χέρια της κρεμασμένα κι αυτά έξω χτυπούσαν στις μεταλλικές ρόδες του χειραμαξιού και μαύριζαν.

Τρομάξαμε. Ένας Γερμανός στρατιώτης φωτογράφιζε το θέαμα.

— Πού πηγαίνεις, παιδί μου, την νεκρή; ερωτήσαμε κατάπληκτοι.

— Φεύγω, απάντησε, δεν την δέχονται εδώ. Κατοικούσε, λέει, σε περιφέρεια, στον Αιγάλεω, που δεν δικαιούται να θάβει τους νεκρούς του εδώ!...

Μονάδες 20

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). Τα θέματα δεν θα τα αντιγράψετε στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν.
Δεν επιτρέπεται να γράψετε καμιά άλλη σημείωση.
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα.
4. Κάθε απάντηση σωστά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: Τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: Μία (1) ώρα μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΤΕΛΟΣ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ
ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 30 ΜΑΪΟΥ 2002
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ :
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

Α΄. ΚΕΙΜΕΝΟ**Στρατής Δούκας, Ιστορία ενός αιχμαλώτου
(απόσπασμα)**

Από την κούραση πείνα δε νιώθαμε, μονάχα η δίψα μας έκοβε. Ξαπλωμένοι σαν άρρωστοι κάτω απ' τα πεύκα, μασούσαμε τα χλωρά πούσια. Και σα φάνηκαν στον ουρανό λίγα σύννεφα, παρακαλούσαμε να βρέξει. Αυτά άπλωσαν, σκοτείνιασαν, κατέβηκαν χαμηλά, και πάλι σιγά σιγά χάθηκαν. Ο ήλιος έριξε την κάψα του τώρα πιο πολλή, κι εμείς απελπισμένοι φωνάζαμε:

- Νερό! Νερό!

Μα κανέννας δε μας άκουγε.

Μετά πέντε ώρες, ήρθε ένας ξανθός, καλοντυμένος χότζας, κι εμείς όλοι με μια φωνή τον παρακαλούσαμε:

- Χότζα, Αλλάχ ασκινά, διψούμε, νερό!

Σα να φχαριστήθηκε με τα χάλια μας, είπε:

- Έτσι θέλω να σας βλέπω ως το τέλος, σαν τα φίδια να σερνόσαστε.

Κι έφυγε. (...)

Εφτά μέρες περάσαμε έτσι. Όσοι είχαν λεφτά πίνανε, μα όσοι δεν είχανε πίνανε το κάτουρό τους.

Πολλοί πέσανε ψάθα από πείνα και δίψα. Οι συνοδοί μάς είπανε να βγει από μας αγγαρεία, να τους πετάξουμε. Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα' πινε νερό.

Βγήκαν καμιά κοσαριά νομάτοι με τα κάρρα και τους πέταξαν μακριά, έξω απ' την πολιτεία...

Μέσα στο νοσοκομείο ήταν και μαγνησαλήδες αιχμάλωτοι που μας έλεγαν πως το συντριβάνι στην αυλή έχει νερό.

Εμείς τ' ακούγαμε και δεν το πιστεύαμε.

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

Τη νύχτα ξυπνήσαμε από φωνές και μάθαμε πως οι Μαγνησαλήδες έσπασαν το κιούγκι κι ήρθε νερό. Τότε σηκωθήκαμε όλοι και χτυπιόμαστε ποιος θα πρωτοπιεί. Απ' τις φωνές μας οι σκοποί πήρανε είδηση κι άρχισαν να πυροβολούν. Αφού έπεσαν κάμποσα κορμιά, μας έκλεισαν σε συρματοπλέγμα. Εκεί μέσα παίρναμε λάσπη και βυζαίναμε.

Και σ' εφτά μέρες απάνω έρχεται πάλι ο χότζας κι εμείς με φωνές τον παρακαλούσαμε.

-Σωπάτε, μας λέει, γιατί θα φύγω αν φωνάζετε. Ήρθα, να σας σώσουμε.

Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα με τη σειρά μάς άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ό,τι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα.

Το πρωί μας σήκωσαν. Κι όταν ετοιμαζόμαστε, μαζεύτηκαν απ' έξω οι ζεμπέκηδες, με ζουρνάδες και νταούλια, και βγαίνοντας μας χτυπούσαν με τα όπλα τους. Εκεί, ήρθε άλλος αξιωματικός. Μας παρέλαβε και ξεκινήσαμε.

Έξω απ' τη Μαγνησία, μακριά τρεις ώρες, ήταν ένα μεγάλο αμπέλι, τριγυρισμένο με φράχτη. Εκεί μας έκλεισε μέσα κι έβαλε σκοπούς να μας φυλάν ώσπου να ξημερώσει.

Εμείς σκορπίσαμε στα τρυγημένα κλήματα και τρώγαμε φύλλα με την κουραμάννα.

Κι άμα νύχτωσε, δυο έκαναν να φύγουν. Οι σκοποί τούς έπιασαν και μπροστά μας τους σκότωσαν. Το πρωί μας έλεγε ο λοχαγός:

-Άπιστα σκυλιά! Εγώ κοιτάζω να σας κάνω καλό κι εσείς μου φεύγετε;

Και διέταξε να μας σηκώσουν.

Ώρες βαδίζαμε. Και κει που κάναμε στάση, σ' ένα σταθμό, ήρθαν κάμποσοι τούρκοι πολίτες, κι είπαν του αξιωματικού να τους αφήσει να ψάξουν ανάμεσά μας κι άμα βρουν κάποιον που ζητούσαν, να τον πάρουν.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

-Ναι, τους λέει, κοιτάχτε κι άμα τον βρείτε πάρτε τον.

-Άφεριμ, άφεριμ, είπαν και χώθηκαν στο σωρό μας. Τον βρήκαν. Ήταν Αρμένης, ο περβολάρης του σταθμού.

-Βρε κερατά Αρμένη, εσένα γυρεύουμε.

-Τι θέλετε από μένα; τους είπε. Μια ψυχή έχω να παραδώσω.

Και με το κεφάλι ψηλά, σα να 'θελε να τον δούμε όλοι, πέρασε ανάμεσά μας.

-Πάρτε τον! φώναξε ο λοχαγός.

Ο Αρμένης άμα άκουσε έτσι, ρίχτηκε απάνω σε κείνον που πρωτάπλωσε να τον πιάσει και με πάθος του δάγκωσε το λαρύγγι.

Οι άλλοι τον χάλασαν αμέσως· πρόφτασε μόνο κι είπε:

-Κάντε με ό,τι θέλετε, το αίμα μου το πήρα.

Αφήσαμε πίσω μας το ζεστό κουφάρι, που το κλοτσοκυλούσαν ακόμα, και τραβήξαμε για τον Κασαμπά. Εκεί ήταν όλα στάχτη. Σε μια μάντρα μας βάλανε. Από κει βλέπαμε να περνούν άλλους αιχμαλώτους, κι ακούοντας από μακριά τα μαρτύριά τους, δοξάζαμε το Θεό.

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το απόσπασμα από το έργο του Στρατή Δούκα "Ιστορία ενός αιχμαλώτου"; (Μονάδες 7). Να δώσετε τέσσερα στοιχεία μέσα από το κείμενο με τα οποία να τεκμηριώνετε την άποψή σας (Μονάδες 8).

Μονάδες 15

2. Ποια είναι τα βασικά γνωρίσματα τα οποία συντελούν στο να διατηρηθεί η αμεσότητα και η ζωντάνια του αφηγηματικού προφορικού λόγου στο κείμενο του Στρατή Δούκα που σας έχει δοθεί; Να τεκμηριώσετε με παραδείγματα την άποψή σας.

Μονάδες 20

3. Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και γιατί έχει επιλεγεί αυτό;

Μονάδες 20

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

4. "Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα μας άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ό,τι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα".

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε δύο παραγράφους.

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε το απόσπασμα του Στρατή Δούκα από την "Ιστορία ενός αιχμαλώτου" με το απόσπασμα του Ηλία Βενέζη από το "Νούμερο 31328" ως προς τη δίψα. Να εντοπίσετε τέσσερα κοινά σημεία σχετικά με αυτό το θέμα και να τα σχολιάσετε.

Μονάδες 20

Ηλίας Βενέζης, Το Νούμερο 31328
(απόσπασμα)

Ο ήλιος ανέβαινε καφτός, εχτρικά, χωρίς οίκτο. Μεσ στον Οχτώβρη ένας τέτοιος ήλιος! Άρχισε να μας καίη η δίψα. Η σκόνη κολλούσε στις γλώσσες, που μπαινόβγαιναν σαν κουρντισμένες. Φτύναμε να φύγη η πίκρα. Μα τα στόματα ήταν ξερά. Κι αν έβγαινε λίγο φτύμα, μετανοιώναμε ύστερα για την ογρή ουσία που αφήσαμε να ξοδευτή.

- Νερό! Νερό!

- Τι; λέει ο αξιωματικός της συνοδείας.

- Σου! σου! (νερό) φωνάζαμε τούρκικα.

- Σου; Μάλιστα!

Κοντεύαμε σε μια πηγή. Μας κράτησαν καμιά εικοσαριά μέτρα αλάργα. Οι στρατιώτες πήγαιναν διαδοχικά, πίνανε, πότιζαν τ' άλογα, γεμίζαν τα παγούρια τους. Πίναν με τις χούφτες. Βλέπαμε το νερό που ξέφευγε και χυνόταν απ' τα στόματά τους. Όλα τα κορμιά γέρναν προς αυτή τη φευγαλέα καθαρή γραμμή που σκορπούσε καταγής. Ακούγαμε τον ήχο της. Τον ακούγαμε. Με μάτια γεμάτα

ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

πυρετό γέρναμε προς τα εκεί. Έτσι όπως γέρνουν τα διψασμένα δέντρα.

- Έλεος!

Τίποτα! Μας κρατούσαν μακριά, κολλημένους στο θέαμα. Άφησαν μονάχα τις γυναίκες και το παιδάκι να παν να πιουν.

- Λυπηθήτε μας! Λυπηθήτε μας! φωνάζαμε.

Η γυναίκα του ρολογά γέμισε τις χούφτες νερό κ' έκαμε να το φέρη στον άντρα της. Σιγά. Κοιτάζαμε με μίσος αυτή τη χούφτα που πλησίαζε. Ένας στρατιώτης πάει από πίσω κλέφτικα, και ξαφνικά χώνει τα χέρια του κάτω απ' τις μασχάλες της γυναίκας. Τη γαργαλούσε. Αυτή κάνει μια προσπάθεια, λίγο ακόμα, να τρέξει, να σώση το νερό. Μα κι ο άλλος δώσ' του, δώσ' του τη γαργαλούσε. Κ' εκείνη δε βάσταξε. Έμπηξε τα χάχανα. Λίγα μέτρα μπροστά μας. Άνοιξε τα χέρια της να προφυλαχτή: Το νερό χύθηκε καταγής.

Ήρθε και σκορπίστηκε πλάι στον άντρα της σα λέσι. Αυτός, μ' αγκριλωμένα μάτια που τ' αυλάκωνε ακόμα το όραμα, χίμηξε και της έγλειφε τα βρεμένα δάχτυλα ένα ένα, με λύσσα, σα να 'θελε να τα καταπιή.

λέσι: πτώμα ζώου, ψοφίμι.

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). Τα θέματα δεν θα τα αντιγράψετε στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν.
Δεν επιτρέπεται να γράψετε καμιά άλλη σημείωση.
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα.
4. Κάθε απάντηση σωστά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: Τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: Μιάμιση (1 1/2) ώρα μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΤΕΛΟΣ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ
ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 29 ΜΑΪΟΥ 2003
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)

Α'. ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου (απόσπασμα).

Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου.

Η μήτηρ μου εκρέμασε την κεφαλήν, ως κατάδικος, όστις ίσταται ενώπιον του κριτού του με την συναίσθησιν τρομερού τινος εγκλήματος.

— Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινας στιγμάς πληκτικής σιωπής.

— Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.

— Ναι! με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι! Εσύ είσαι τέσσαρα χρόνια μικρότερος από το Χρηστάκη. Ένα χρόνο κατόπι του έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φωτής ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαραντήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί. Ήθελε να με βγάλη και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' άφηκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους° και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι. Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδήλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε,

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν' κ' εχόρεψαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλύτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα' Άνδρα, εγώ έχω παιδί στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά' εγώ εσπάργωσα. Πώς να βυζιάξω μεσ' στον κόσμο και με το καλό μου το φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλεις να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

— Ε, καλά, γυναίκα! είπε ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε πα στον ώμο. Έλα, χόρεψε κι αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχισε να με χτυπά στο κεφάλι, και αφορμή γυρεύω κι εγώ να φύγω.

Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα.

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

— Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

— Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμι, ως που να φθάσουμε στο σπίτι. Θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχόρεψες τόσο πολύ.

— Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.

Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκιωσα κ' εβύζαξα το παιδί, κ' εκείνος έστρωσε. Ο Χρηστάκης εκοιμάτο μαζί με την Βενετιά, που την αφήκα να τον φυλάγη. Σε λίγο επλαγιάσαμε και μεις. Εκεί, μέσα στον ύπνο μου, μ' εφάνηκε πως έκλαψε το παιδί. Το καϋμένο!, είπα, δεν έφαγε σήμερα χορταστικά. Και ακούμβησα στην κούνια του να το βυζιάξω. Μα ήμουν πολύ κουρασμένη και δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το έβγαλα λοιπόν, και το έβαλα κοντά μου, μέσ' το στρώμα, και του έδωσα τη ρόγα στο στόμα του. Εκεί με ξαναπήρεν ο ύπνος.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

Δεν ηξεύρω πόσην ώρα ήθελεν ώς το πουρνό. Μα σαν έννοιωσα να χαράζη — ας το βάλω, είπα, το παιδί στον τόπο του.

Μα κει που πήγα να το σηκώσω, τι να διω! Το παιδί δεν εσάλευε!

Εξύπνησα τον πατέρα σου° το ξεφασκιώσαμε, το ζεστάναμε, του ετρίψαμε το μυτούδι του, τίποτε! — Ήταν απεθαμένο!

— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;

Και είχε δίκηο, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοιτάται! Γιατί, αν το μάθαινε ο κόσμος, έπρεπε να σχίσω τη γη να έμβω μέσα από το κακό μου.

Αλλά, τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία. Σαν το εθάψαμε το παιδί, κ' εγυρίσαμεν από την εκκλησία, τότε άρχισε το θρήνος το μεγάλο. Τότε πια δεν έκλαιγα κρυφά. — Είσαι νέα, και θα κάμης κι άλλα, μ' έλεγαν. Ως τόσον ο καιρός περνούσε, και ο Θεός δεν μας έδιδε τίποτε. Να! έλεγα μέσα μου. Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε! Και εντρεπόμουνα τον κόσμο, και εφοβούμην τον πατέρα σου. Γιατί κ' εκείνος όλο τον πρώτο χρόνο έκαμνε τάχα τον αλύπητο και μ' επαρηγορούσε, για να με δώση θάρρος. Ύστερα όμως άρχισε να γίνεται σιγανός και συλλογισμένος.

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Από πού αντλεί το αφηγηματικό υλικό του ο Γεώργιος Βιζυηνός και πώς το αξιοποιεί; (Μονάδες 9) Να αναφέρετε τρία σημεία του παραπάνω κειμένου, τα οποία τεκμηριώνουν τη θέση σας (Μονάδες 6).

Μονάδες 15

2. Να αναφέρετε, με παραδείγματα μέσα από το παραπάνω κείμενο, πέντε από τα βασικά χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού.

Μονάδες 20

3. «Ο Βιζυηνός έχει την ικανότητα να διαγράφει αυθυπόστατους ανθρώπινους τύπους, επιμένοντας πολύ στη λεπτομερειακή απόδοση των ψυχικών καταστάσεων. Οι ήρωές του, ιδωμένοι με αγάπη, έχουν μια ειδική ευαισθησία, είναι ήρωες παθητικοί». (Γιώργος Παγανός, *Η Νεοελληνική Πεζογραφία*, τ. Α', Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1999). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη με στοιχεία από το απόσπασμα του Γ. Βιζυηνού.

Μονάδες 20

4. «— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπε ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός χωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;».

Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) τη στάση του πατέρα, όπως αυτή προκύπτει από το παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 25

ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

5. Να γίνει συγκριτικός σχολιασμός του αποσπάσματος από «Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού με το παρακάτω απόσπασμα από την «Αναφορά στον Γκρέκο» του Νίκου Καζαντζάκη όσον αφορά στη θέση της γυναίκας.

Μονάδες 20

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο, (απόσπασμα).

Μονάχα μια φορά θυμούμαι τη μητέρα μου να λάμπει παράξενα το μάτι της, να γελάει και να χαίρεται, σαν όταν θα 'ταν ανύπαντρη ή αρραβωνιασμένη. Πρωτομαγιά, είχαμε πάει σ' ένα χωριό, στη Φόδελε, γεμάτο νερά και περβόλια πορτοκαλιές, να κάμει ο πατέρας μου μια βάφτιση. Οπότε, άξαφνα, σφοδρή νεροποντή ξέσπασε, γίνηκε ο ουρανός νερό κι άδειασε απάνω στη γης, κι αυτή κακάριζε, άνοιγε και δέχονταν τ' αρσενικά νερά βαθιά στον κόρφο της. Είχαν μαζευτεί οι προύχοντες του χωριού, με τις γυναίκες τους και τις κόρες, στο μεγάλο οντά του κουμπάρου, η βροχή κι οι αστραπές έμπαιναν από τις χαραμάδες της πόρτας και των παραθυριών, ο αέρας μύριζε πορτοκάλι και χώμα. Και μπαινόβγαιναν τα τραταρίσματα, τα κρασιά, τα ρακιά κι οι μεζέδες, πήρε να βραδιάζει, άναψαν τα λυχνάρια, οι άντρες ήρθαν στο κέφι, οι γυναίκες οι χαμοβλεπούσες σήκωσαν τα μάτια κι άρχισαν να κακαρίζουν σαν τις πέρδικες° κι όξω από το σπίτι μούγκριζε ακόμα ο Θεός, πλήθαιναν οι βροντές, τα στενά δρομάκια του χωριού είχαν γίνει ποτάμια, κατρακυλούσαν οι πέτρες και χαχάριζαν, είχε γίνει ο Θεός νεροποντή κι αγκάλιαζε, πότιζε, κάρπιζε τη γης.

Κι ο κύρης στράφηκε στη μάνα μου, πρώτη φορά είδα να την κοιτάζει με τρυφεράδα, κι η φωνή του πρώτη φορά είχε γλυκάνει:

— Μαργή, της είπε, τραγούδηξε.

Της έδινε την άδεια, μπροστά σε τόσους άντρες, να τραγουδήσει° κι εγώ σηκώθηκα ανταρεμένος. δεν ξέρω γιατί, είχα θυμώσει° έκαμα να τρέξω στη μάνα μου, σα να 'θελα να την προστατέψω° μα ο κύρης με άγγιξε με το δάχτυλό του

ΑΡΧΗ 6ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

στον ώμο και με κάθισε κάτω. Κι η μάνα μου φάνηκε αγνώριστη, γυάλιζε το πρόσωπό της, σα να το αγκάλιαζαν όλες οι βροχές κι οι αστραπές, σήκωσε το λαιμό, και θυμούμαι τα μακριά κορακάτα μαλλιά της λύθηκαν ξαφνικά, της σκέπασαν τις πλάτες και κατέβηκαν ως τα γοφιά της. Κι άρχισε ... τι φωνή ήταν εκείνη, βαθιά, γλυκιά, λίγο βραχνή, όλο πάθος° μεσόκλεισε τα μάτια της κατά τον κύρη και τραγούδησε μια μαντινάδα. Δε θα την ξεχάσω ποτέ τη μαντινάδα αυτή° τότε δεν κατάλαβα γιατί την είπε, για ποιον την είπε° αργότερα, σα μεγάλωσα, κατάλαβα. Τραγουδούσε με τη γλυκιά, γεμάτη συγκροτημένο πάθος φωνή της και κοίταζε τον πατέρα:

*Θαμάζουμαι όταν περπατείς πώς δεν ανθούν οι ρούγες
και πώς δε γίνεσαι αϊτός με τις χρυσές φτερούγες!*

Γύρισα πέρα τα μάτια, να μη βλέπω τον κύρη, να μη βλέπω τη μάνα, πήγα στο παραθύρι κι ακούμπησα το κούτελό μου στο τζάμι κι έβλεπα τη βροχή να πέφτει και να τρώει τα χώματα.

ΟΛΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). Τα θέματα δεν θα τα αντιγράψετε στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν.
Δεν επιτρέπεται να γράψετε καμιά άλλη σημείωση.
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα.
4. Κάθε απάντηση σωστά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: Τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: Μετά την 10.30' πρωινή.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ**ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ****ΤΕΛΟΣ 6ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ**

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 27 ΜΑΪΟΥ 2004
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

Α΄. ΚΕΙΜΕΝΟ

Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996)

Μικρή Πράσινη Θάλασσα

- Μικρή πράσινη θάλασσα δεκτριῶ χρονῶ
Πού θά 'θελα νά σέ υίοθετήσω
Νά σέ στείλω σχολεῖο στήν Ἴωνία
Νά μάθεις μανταρίνι και ἄψινθο
- 5 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ
Στό πυργάκι τοῦ φάρου τό καταμεσήμερο
Νά γυρίσεις τόν ἥλιο καί ν' ἀκούσεις
Πῶς ἡ μοίρα ξεγίνεται καί πῶς
Ἄπό λόφο σέ λόφο συνεννοοῦνται
- 10 Ἄκόμα οἱ μακρινοί μάς συγγενεῖς
Πού κρατοῦν τόν ἀέρα σάν ἀγάλματα
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκταριῶ χρονῶ
Μέ τόν ἄσπρο γιακά και τήν κορδέλα
Νά μπεῖς ἀπ' τό παράθυρο στή Σμύρνη
- 15 Νά μοῦ ἀντιγράψεις τίς ἀντιφεγγιές στήν ὀροφή
Ἄπό τά Κυριελέησον και τά Δόξα Σοί
Καί μέ λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε
Κύμα τό κύμα νά γυρίσεις πίσω
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριῶ χρονῶ
- 20 Γιά νά σέ κοιμηθῶ παράνομα
Καί νά βρίσκω βαθιά στήν ἀγκαλιά σου
Κομμάτια πέτρες τά λόγια τῶν Θεῶν
Κομμάτια πέτρες τ' ἀποσπάματα τοῦ Ἡράκλειτου.

(Τό Φωφωτόδεντρο και ἡ Δεκάτη Τετάρτη Ὁμορφιά, Ἰκαρος, 1971)

Β΄. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Κάποια ἀπο τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Οδ. Ελύτη εἶναι: **η ποιητική προσέγγιση του κόσμου με τις αισθήσεις η αναφορά στην ιστορική ελληνική παράδοση, η αναφορά στη θρησκεία, η σχέση με την ελληνική φύση, το μυστήριο του φωτός.**

Να γράψετε ἓνα (1) παράδειγμα μέσα ἀπό το ποίημα γιά καθένα ἀπό τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

Μονάδες 15

2. Εξετάζοντας την ποιητική γραφή του Οδ. Ελύτη στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα», να εντοπίσετε και να γράψετε τέσσερα (4) υπερρεαλιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο ποίημα και ένα αντίστοιχα παράδειγμα μέσα από το κείμενο για το καθένα από αυτά.

Μονάδες 20

3. «**Τα χαρακτηριστικά που έχουν οι Κόρες είναι όμοια με του ποιητικού έργου του Ελύτη η ομορφιά, η δροσιά και η αθωότητα, που πηγάζουν από τη νιότη τους, ο έρωτας που δωρίζουν οι θαυμάσιες – με τη σήμασία του θαύματος – και μαγικές δυνάμεις που έχουν και που ασκούν ευεργετικά για όσους είναι έτοιμοι να τις δεχτούν, κυρίως για τον ποιητή**». (Στέφανος Διαλησμάς, «Η Ποίηση και ο ποιητής στον Ελύτη», Π.Ε.Φ., Σεμινάριο 23, Οδυσσέας Ελύτης, Αθήνα 1997, σελ. 83).

Να δείξετε τεκμηριωμένα με αναφορά στο ποίημα ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι αντιπροσωπευτικά και για την **Κόρη/Ποίηση** στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα».

Μονάδες 20

4. Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) το περιεχόμενο των στίχων 12-18 («**Μικρή πράσινη θάλασσα...νά γυρίσεις πίσω**»).

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε τη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» του Οδ. Ελύτη με το παρακάτω απόσπασμα από την «Κυρά των Αμπελιών» του Γ. Ρίτσου ως προς το περιεχόμενο παρουσιάζοντας τα κοινά του στοιχεία.

Μονάδες 20

Γιάννης Ρίτσος, «Η Κυρά των Αμπελιών» (απόσπασμα)

ΧΙ

«Κυρά, Κυρά θαλασσινή και στεριανή με τὰ λουλουδιασμένα
μάγουλα

σφίγγοντας μέσ στο μποῦστο σου τὴν κάψα τοῦ Ἄλωνάρη
πότε κρατώντας στὴν ποδιά σου ἕνα καράβι – μικροκάραβο
πότε σὰν Παναγιά Αἰγιοπελαγίτισσα ντυμένη μ' ἕνα δίχτυ
νά κουβαλᾷς τὸ σούρωμα στὴν κεφαλή σου τὸ πανέρι με τὰ
ψάρια

πότε ντυμένη μ' ἀμπελόφυλλα, , κυνηγημένη ἀπ' τοῦ ἡλίου
τὶς χρυσόμυγες πάνου στ' ἄλῶνια

ἀνάβοντας τὸ φίλημα στὰ λουλουδάκια τῆς μηλιᾶς
μπατσιζοντας τὶς λυγαριές με τὸν ἀγέρα τῆς τρεχάλας σου.

Μηλί – βᾶϊ- βᾶϊ – μηλί – μηλίσσα τῆς ἀνηφοριᾶς
πῶς σοῦ τριανταφυλλίσανε τὰ μῆλα τῆς ἀγάπης;»

(Γιάννης Ρίτσος, «Ἡ Κυρά τῶν Ἀμπελιῶν», ἔκδ. Κέδρος, Ἀθήνα 1979)

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 31 ΜΑΪΟΥ 2005
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Κωνσταντίνος Καβάφης

Ὁ Δαρεῖος

Ὁ ποιητής Φερνάξης τό σπουδαῖον μέρος
τοῦ ἐπικοῦ ποιήματός του κάμνει.

5 Τό πῶς τήν βασιλεία τῶν Περσῶν
παρέλαβε ὁ Δαρεῖος Ὑστάσπου. (Ἀπό αὐτόν
κατάγεται ὁ ἔνδοξός μας βασιλεύς,
ὁ Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Εὐπάτωρ). Ἄλλ' ἐδῶ
χρειάζεται φιλοσοφία· πρέπει ν' ἀναλύσει
τά αἰσθήματα πού θά εἶχεν ὁ Δαρεῖος:
10 ἴσως ὑπεροψίαν καί μέθην· ὄχι ὅμως – μᾶλλον
σάν κατανόησι τῆς ματαιότητος τῶν μεγαλείων.
Βαθέως σκέπτεται τό πρᾶγμα ὁ ποιητής.

Ἀλλά τόν διακόπτει ὁ ὑπηρέτης του πού μπαίνει
τρέχοντας, καί τήν βαρυσήμαντην εἶδησι ἀγγέλλει.
Ἄρχισε ὁ πόλεμος μέ τούς Ρωμαίους.

15 Τό πλεῖστον τοῦ στρατοῦ μας πέρασε τά σύνορα.

Ὁ ποιητής μένει ἐνεός¹. Τί συμφορά!
Ποῦ τώρα ὁ ἔνδοξός μας βασιλεύς,
ὁ Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Εὐπάτωρ,
μ' ἑλληνικά ποιήματα ν' ἀσχοληθεῖ.

20 Μέσα σέ πόλεμο – φαντάσου, ἑλληνικά ποιήματα.

Ἄδημονεῖ ὁ Φερνάξης. Ἄτυχία!
Ἐκεῖ πού τό εἶχε θετικό μέ τόν «Δαρεῖο»

25 ν' ἀναδειχθεῖ, καί τούς ἐπικριτάς του,
τούς φθονερούς, τελειωτικά ν' ἀποστομώσει.
Τί ἀναβολή, τί ἀναβολή στά σχέδιά του.

30 Καί νά 'ταν μόνο ἀναβολή, πάλι καλά.
Ἀλλά νά δοῦμε ἄν ἔχουμε κι ἀσφάλεια
στήν Ἄμισό. Δέν εἶναι πολιτεία ἐκτάκτως ὀχυρή.
Εἶναι φρικτότατοι ἐχθροί οἱ Ρωμαῖοι.
Μποροῦμε νά τά βγάλουμε μ' αὐτούς,
οἱ Καππαδόκες; Γένεται ποτέ;
Εἶναι νά μετρηθοῦμε τώρα μέ τέσ λεγεῶνες;
Θεοί μεγάλοι, τῆς Ἀσίας προστάται, βοηθήστε μας. –

Ὅμως μέσ σ' ὅλη του τήν ταραχή καί τό κακό,
ἐπίμονα κ' ἡ ποιητική ἰδέα πάει κ' ἔρχεται –
τό πιθανότερο εἶναι, βέβαια, ὑπεροψίαν καί μέθην·
ὑπεροψίαν καί μέθην θά εἶχεν ὁ Δαρεῖος.

(1920)

1. ἐνεός: εμβρόντητος, κατάπληκτος

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A. «[...] “Ἐγώ εἶμαι”, ἔλεγε στά τελευταῖα τῆς ζωῆς του ὁ Καβάφης, “ποιητής ἱστορικός· ποτέ μου δέν θά μποροῦσα νά γράψω μυθιστόρημα ἢ θέατρον· ἀλλά αἰσθάνομαι μέσα μου 125 φωνές νά μέ λέγουν ὅτι θά μποροῦσα νά γράψω ἱστορίαν”. Τί λογῆς ἱστορία; Θά μᾶς τό δείξει ἡ ἀνάγνωση τοῦ “Δαρεῖου”». [Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Υπεροψία και μέθη. (Ο ποιητής και η Ιστορία)», Δεκαοχτώ κείμενα, Αθήνα: Κέδρος 1970].
Να δώσετε πέντε παραδείγματα από το κείμενο με τα οποία να δικαιολογείται η πιο πάνω άποψη.

Μονάδες 15

B1. Εξετάζοντας την ποιητική γραφή του Κ. Π. Καβάφη στο ποίημα «**Ὁ Δαρεῖος**», να εντοπίσετε τέσσερα χαρακτηριστικά στοιχεία «καβαφικής ειρωνείας», δίνοντας τα σχετικά παραδείγματα και σχολιάζοντάς τα.

Μονάδες 20

B2. «**Στήν ποιητική τοῦ Καβάφη τίποτα δέν εἶναι τυχαῖο· τά ποιήματά του τά προσέχει καί τά λειτουργεῖ ὡς τήν τελευταία λεπτομέρεια. Ἡ στίξη, οἱ περίοδοι, οἱ παύσεις, ὅλα εἶναι ὑπολογισμένα, ὅλα ὑπηρετοῦν τήν “τέχνη τῆς ποιήσεως”**». [Λίνου Πολίτη, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: ΜΙΕΤ 1980].

Να εντοπίσετε στους στ. 21-33 τα στοιχεία που δικαιολογούν την παραπάνω άποψη του Λ. Πολίτη και να σχολιάσετε συνοπτικά τη λειτουργία τους.

Μονάδες 20

Γ. Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) το περιεχόμενο των στ. 34-37 (**Ὅμως μέσ ... θά εἶχεν ὁ Δαρεῖος**).

Μονάδες 25

Δ. Το ακόλουθο κείμενο είναι ένα ποίημα για την ποίηση· τι μας αποκαλύπτει σε αυτό ο Άρης Δικταίος για το ρόλο της τέχνης του;

Μονάδες 20

Ἡ Ποίηση

Μά ἐσύ, Ποίηση,

πού ἔντυνες μιά φορά τή γυμνή μέθη μας,
ὅταν κρυνάναμε καί δέν εἶχαμε ροῦχο νά ντυθοῦμε,
ὅταν ὄνειρευόμαστε, γιατί δέν ὑπῆρχε ἄλλη ζωή νά ζήσουμε,
δέ θά ὑπάρξουν πιά σύννεφα γιά νά ταξιδέψουμε τή ρέμβη μας;
δέ θά ὑπάρξουν πιά σώματα γιά νά ταξιδέψουμε τόν ἔρωτά μας;
Μά ἐσύ, Ποίηση,

πού δέ μπορείς νά κλειστείς μέσα σέ σχήματα,
μά ἐσύ, Ποίηση,
πού δέ μπορούμε νά σ' ἀγγίξουμε μέ τό λόγο,
ἐσύ,

τό στερνό ἶχνος τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσά μας,
σῶσε τήν τελευταία ὥρα τούτη τοῦ ἀνθρώπου,
τήν πιό στυγνή καί τήν πιό ἀπεγνωσμένη,
πού ὁ Θάνατος,

πού ἡ Μοναξιά,
πού ἡ Σιωπή,
τόν καρτεροῦν σέ μιά στιγμή μελλούμενη.

Ἄρης Δικταίος, Ποιήματα 1935-1953, Αθήνα 1954.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε τα θέματα** στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Καμιά άλλη σημείωση δεν επιτρέπεται να γράψετε.**
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης : μετά τη 10.30' πρωινή.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟ 27 ΜΑΪΟΥ 2006
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Όνειρο στό κῦμα (απόσπασμα)

«[...] Δέν ἤξεύρω ἄν ἡ κόρη λουομένη εἰς τήν θάλασσαν ἤκουσε τήν φωνήν τῆς γίδας μου. Ἀλλά καί ἄν τήν εἶχεν ἀκούσει, τί τό παράδοξον; Ποῖος φόβος ἦτον; Τό ν' ἀκούη τις φωνήν ζώου ἐκεῖ πού κολυμβᾷ, ἀφοῦ δέν ἀπέχει εἰμή ὀλίγας ὀργυιάς ἀπό τήν ξηράν, δέν εἶναι τίποτε ἔκτακτον.

Ἄλλ' ὅμως, ἡ στιγμή ἐκείνη, πού εἶχα πατήσει εἰς τήν κορυφήν τοῦ βράχου, ἤρκεσεν. Ἡ νεαρά κόρη, εἴτε ἤκουσεν εἴτε ὄχι τήν φωνήν τῆς κατσίκας —μᾶλλον φαίνεται ὅτι τήν ἤκουσε, διότι ἔστρεψε τήν κεφαλὴν πρὸς τό μέρος τῆς ξηρᾶς...— εἶδε τόν μαῦρον ἴσκιον μου, τόν διακαμόν¹ μου, ἐπάνω εἰς τόν βράχον, ἀνάμεσα εἰς τούς θάμνους, καί ἀφῆκε μισοπνιγμένην κραυγὴν φόβου...

Τότε μέ κατέλαβε τρόμος, συγκίνησις, λύπη ἀπερίγραπτος. Τά γόνατά μου ἐκάμφθησαν. Ἐξαλλος ἐκ τρόμου, ἠδυνήθην ν' ἀρθρώσω φωνήν, κ' ἔκραξα:

—Μή φοβᾶσαι!... δέν εἶναι τίποτε... δέν σοῦ θέλω κακόν!

Καί ἐσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος ἄν ἔπρεπε νά ριφθῶ εἰς τήν θάλασσαν, μᾶλλον, διά νά ἔλθω εἰς βοήθειαν τῆς κόρης, ἢ νά τρέξω καί νά φύγω... Ἦρκει ἡ φωνή μου νά τῆς ἔδιδε μεγαλύτερον θάρρος ἢ ὅσον ἡ παραμονή μου καί τό τρέξιμόν μου εἰς βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατά συγκυρίαν ὄχι παράδοξον, καθότι ὅλοι οἱ αἰγιαλοί καί αἱ θάλασσαι ἐκείναι ἐσυχνάζοντο ἀπό τούς ἀλιεῖς, μία βάρκα ἐφάνη νά προβάλλη ἀντικρῦ, πρὸς τό ἀνατολικομεσημβρινόν μέρος, ἀπό τόν πέρα κάβον, τόν σχηματίζοντα τό δεξιόν οἶονεῖ κέρας τοῦ κολπίσκου. Ἐφάνη πλέουσα ἀργά, ἐρχομένη πρὸς τά ἐδῶ, μέ τάς κώπας· πλήν ἡ

ἐμφάνισίς της, ἀντί νά δώση θάρρος εἰς τήν κόρην, ἐπέτεινε τόν τρόπον της.

Ἀφῆκε δευτέραν κραυγήν μεγαλυτέρας ἀγωνίας. Ἐν ἀκαρεῖ² τήν εἶδα νά γίνεται ἄφαντη εἰς τό κύμα.

Δέν ἔπρεπε τότε νά διστάσω. Ἡ βάρκα ἐκείνη ἀπεῖχεν ὑπέρ τάς εἴκοσιν ὀργυιάς, ἀπό τό μέρος ὅπου ἠγωνία ἢ κόρη, ἐγώ ἀπεῖχα μόνον πέντε ἢ ἕξ ὀργυιάς. Πάραυτα, ὅπως ἤμην, ἐρρίφθην εἰς τήν θάλασσαν, πηδήσας μέ τήν κεφαλὴν κάτω, ἀπό τό ὕψος τοῦ βράχου.

Τό βύθος τοῦ νεροῦ ἦτον ὑπέρ τά δύο ἀναστήματα. Ἐφθασα σχεδόν εἰς τόν πυθμένα, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀμμόστρωτος, ἐλεύθερος βράχων καί πετρῶν, καί δέν ἦτο φόβος νά κτυπήσω. Πάραυτα ἀνέδυν καί ἀνῆλθον εἰς τόν ἀφρόν τοῦ κύματος.

Ἀπεῖχον τώρα ὀλιγότερον ἢ πέντε ὀργυιάς ἀπό τό μέρος τοῦ πόντου, ὅπου ἐσχηματίζοντο δῖναι καί κύκλοι συστρεφόμενοι εἰς τόν ἀφρόν τῆς θαλάσσης, οἱ ὁποῖοι θά ἦσαν ὡς μνήμα ὑγρόν καί ἀκαριαῖον διά τήν ἀτυχῆ παιδίσκην· τά μόνα ἴχνη τά ὁποῖα ἀφήνει ποτέ εἰς τήν θάλασσαν ἀγωνιῶν ἀνθρώπινον πλάσμα!... Μέ τρία στιβαρά πηδήματα καί πλευσίματα, ἐντός ὀλίγων στιγμῶν, ἔφθασα πλησίον της...

Εἶδα τό εὐμορφον σῶμα νά παραδέρνη κάτω, πλησιέστερον εἰς τόν βυθόν τοῦ πόντου ἢ εἰς τόν ἀφρόν τοῦ κύματος, ἐγγύτερον τοῦ θανάτου ἢ τῆς ζωῆς· ἐβυθίσθην, ἤρπασα τήν κόρην εἰς τάς ἀγκάλας μου, καί ἀνῆλθον.

Καθώς τήν εἶχα περιβάλει μέ τόν ἀριστερόν βραχίονα, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἠσθάνθην ἀσθενῆ τήν χλιαράν πνοήν της εἰς τήν παρεϊάν μου. Εἶχα φθάσει ἐγκαίρως, δόξα τῷ Θεῷ!... Ἐντούτοις δέν παρεῖχε σημεῖα ζωῆς ὀλοφάνερα... Τήν ἐτίναξα μέ σφοδρόν κίνημα, αὐθορμήτως, διά νά δυνηθῆ ν' ἀναπνεύση, τήν ἔκαμα νά στηριχθῆ ἐπί τῆς πλάτης μου, καί ἔπλευσα, μέ τήν χεῖρα τήν δεξιάν καί μέ τούς πόδας, ἔπλευσα ἰσχυρῶς πρός τήν ξηράν. Αἱ δυνάμεις μου ἐπολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.

Ἤσθάνθην ὅτι προσεκολλᾶτο τό πλάσμα ἐπάνω μου· ἤθελε τήν ζωήν της· ὦ! ἄς ἔζη, καί ἄς ἦτον εὐτυχής. Κανείς ἰδιοτελής λογισμός δέν ὑπῆρχε τήν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τό πνεῦμά μου. Ἡ καρδιά μου ἦτο πλήρης αὐτοθυσίας καί ἀφιλοκερδείας. Ποτέ δέν θά ἐζήτουν ἀμοιβήν!

Ἐπί πόσον ἀκόμη θά τό ἐνθυμοῦμαι ἐκεῖνο τό ἀβρόν, τό ἀπαλόν σῶμα τῆς ἀγνῆς κόρης, τό ὁποῖον ἠσθάνθην ποτέ ἐπάνω μου ἐπ' ὀλίγα λεπτά τῆς ἄλλως ἀνωφελοῦς ζωῆς μου! Ἦτον ὄνειρον, πλάνη, γοητεία. Καί ὅποσον διέφερεν ἀπό ὅλας τάς ἰδιοτελεῖς περιπτύξεις, ἀπό ὅλας τάς λυκοφιλίας καί τούς κυνέρωτας³ τοῦ κόσμου ἢ ἐκλεκτή, ἢ αἰθέριος ἐκείνη ἐπαφή! Δέν ἦτο βᾶρος ἐκεῖνο, τό φορτίον τό εὐάγκαλον⁴, ἀλλ' ἦτο ἀνακούφισις καί ἀναψυχή. Ποτέ δέν ἠσθάνθην τόν ἑαυτόν μου ἐλαφρότερον ἢ ἐφ' ὅσον ἐβάσταζον τό βᾶρος ἐκεῖνο... Ἦμην ὁ ἄνθρωπος, ὅστις κατώρθωσε νά συλλάβῃ μέ τάς χεῖράς του πρὸς στιγμὴν ἐν ὄνειρον, τό ἴδιον ὄνειρόν του...

***

Ἡ Μοσχούλα ἔζησε, δέν ἀπέθανε. Σπανίως τήν εἶδα ἔκτοτε, καί δέν ἠξεύρω τί γίνεται τώρα, ὅποτε εἶναι ἀπλῆ θυγάτηρ τῆς Εὐας, ὅπως ὄλαι.

Ἄλλ' ἐγὼ ἐπλήρωσα τά λύτρα διὰ τήν ζωὴν της. Ἡ ταλαίπωρος μικρὴ μου κατσικά, τήν ὁποῖαν εἶχα λησμονήσει πρὸς χάριν της, πράγματι «ἐσχοινιάσθη»· περιεπλάκη κακὰ εἰς τό σχοινίον, μέ τό ὁποῖον τήν εἶχα δεμένην, καί ἐπνίγη!... Μετρίως ἐλυπήθην, καί τήν ἔκαμα θυσίαν πρὸς χάριν της.

Κ' ἐγὼ ἔμαθα γράμματα, ἐξ εὐνοίας καί ἐλέους τῶν καλογήρων, κ' ἔγινα δικηγόρος... Ἀφοῦ ἐπέρασα ἀπό δύο ἱερατικὰς σχολάς, ἦτον ἐπόμενον!

Τάχα ἡ μοναδική ἐκείνη περίστασις, ἡ ὄνειρώδης ἐκείνη ἀνάμνησις τῆς λουομένης κόρης, μ' ἔκαμε νά μή γίνω κληρικός; Φεῦ! ἀκριβῶς ἡ ἀνάμνησις ἐκείνη ἔπρεπε νά μέ κάμῃ νά γίνω μοναχός.

Ὅρθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιὸς Σισώης ὅτι «ἂν ἤθελαν νά μέ κάμουν καλόγερον, δέν ἔπρεπε νά μέ στείλουν ἔξω ἀπό τό μοναστήρι...». Διὰ τήν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἤρκουν τά ὀλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τά ὁποῖα αὐτός μέ εἶχε διδάξει, καί μάλιστα ἦσαν καί πολλά!...

Καί τώρα, ὅταν ἐνθυμοῦμαι τό κοντόν ἐκεῖνο σχοινίον, ἀπό τό ὁποῖον ἐσχοινιάσθη κ' ἐπνίγη ἡ Μοσχούλα, ἡ κατσικά μου, καί ἀναλογίζομαι τό ἄλλο σχοινίον τῆς παραβολῆς, μέ τό ὁποῖον εἶναι δεμένος ὁ σκύλος εἰς τήν αὐλήν τοῦ ἀφέντη του,

διαπορῶ μέσα μου ἂν τὰ δύο δέν εἶχαν μεγάλην συγγένειαν, καί ἂν δέν ἦσαν ὡς «σχοίνισμα κληρονομίας»⁵ δι' ἐμέ, ὅπως ἡ Γραφή λέγει.

ᾠ! ἄς ἤμην ἀκόμη βοσκός εἰς τὰ ὄρη!...»

(Διά τήν ἀντιγραφὴν)

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

-
1. Τον ἴσκιο, τὴ σιλουέτα, τὸ περιγράμμα τῆς φευγαλέας μορφῆς.
  2. Ακαριαία, μονομιάς.
  3. Αγοραίους ἐρωτες.
  4. Εὐκόλα μεταφερόμενο στὴν ἀγκαλιά, ευχάριστο στὸ ἀγκάλιασμα.
  5. Μερίδιο, κλήρος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Α. Ἐχει υποστηριχθεῖ ἡ ἀποψη ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι κατεξοχὴν «βιωματικός» συγγραφέας. Τεκμηριώστε τὴ θέση αὐτὴ με πέντε βιωματικὸν χαρακτήρα ἀναφορὲς στὸ κείμενο ποὺ σας δόθηκε.

Μονάδες 15

Β1. Νὰ ἐπισημάνετε καὶ νὰ σχολιάσετε τέσσερις ἀφηγηματικὲς τεχνικὲς ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφέας στὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα.

Μονάδες 20

Β2. «[...] Ἡ βάρκα ἐκεῖνη ἀπεῖχεν ... εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ ἀνῆλθον». Νὰ ἐξετάσετε τὴ λειτουργία τῆς περιγραφῆς στὸ συγκεκριμένο χωρίο.

Μονάδες 20

Γ. «Ὁρθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιὸς Σισώης ὅτι “ἂν ἤθελαν νὰ μὲ κάμουν καλόγερον, δέν ἔπρεπε νὰ μὲ στείλουν ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι...”. Διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἤρκουν τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τὰ ὁποῖα αὐτός μὲ εἶχε διδάξει, καὶ μάλιστα ἦσαν καὶ πολλὰ!...». Νὰ σχολιάσετε τὸ πιο πάνω χωρίο με 120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

- Δ. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε από το «Όνειρο στο κύμα» με το παρακάτω ποίημα του Κλείτου Κύρου, «Οπτική απάτη»:

Μονάδες 20

Κατατρύχονταν¹ από μια μορφή γυναίκας
Την έβλεπε στον ύπνο του μ' υψωμένα
Χέρια να παραληρεί με θέρμη
Την έβλεπε κάθε πρωί να γνέφει
Στο απέναντι παράθυρο να χαμογελά
Μ' αστραπές στα μάτια και στα δόντια
Μες στο μισοσκότεινο δωμάτιο
Σύμβολο της άυλης παντοτινά γυναίκας
Έτσι νόμιζε τουλάχιστο δεν είχε διδαχθεί
Τους παράγοντες της οφθαλμαπάτης.

Όταν πια κατάλαβε είχε ξημερώσει
Σα να κύλησε μια ατελείωτη νύχτα
Κι ήταν μόνος πάλι και ξεφύλλιζε
Παλιές πολύ παλιές φωτογραφίες.

(Αλέξανδρος Αργυρίου (επιμ.), *Η ελληνική ποίηση. Ανθολογία - Γραμματολογία*, τόμος ΣΤ', [Αθήνα:] Εκδόσεις Σοκόλη [1985], σ. 288.)

---

1. Βασανιζόταν, υπέφερε, ταλαιπωρείτο.

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: μετά τη 10.30' πρωινή.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 24 ΜΑΪΟΥ 2007
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

**Γιάννης Ρίτσος, Η σονάτα του σεληνόφωτος
(απόσπασμα)**

[...]

- Κάποτε υπήρξε νέα κι αυτή, -όχι η φωτογραφία που κοιτάς με
τόση δυσπιστία-
- 45 λέω για την πολυθρόνα, πολύ αναπαυτική, μπορούσες ώρες
ολόκληρες να κάθεις
και με κλεισμένα μάτια να ονειρεύεσαι ό,τι τύχει
- μιαν αμμουδιά στρωτή, νοτισμένη, στιλβωμένη από φεγγάρι,
πιο στιλβωμένη απ' τα παλιά λουστρίνια μου που κάθε μήνα τα
δίνω στο στιλβωτήριο της γωνιάς,
ή ένα πανί ψαρόβαρκας που χάνεται στο βάθος λικνισμένο απ'
την ίδια του ανάσα,
- 50 τριγωνικό πανί σα μαντίλι διπλωμένο λοξά μόνο στα δυο
σα να μην είχε τίποτα να κλείσει ή να κρατήσει
ή ν' ανεμίσει διάπλατο σε αποχαιρετισμό. Πάντα μου είχα μανία
με τα μαντίλια,
όχι για να κρατήσω τίποτα δεμένο,
τίποτα σπόρους λουλουδιών ή χαμομήλι μαζεμένο στους αγρούς
με το λιόγερμα
- 55 ή να το δέσω τέσσερις κόμπους σαν το σκουφί που φοράνε οι
εργάτες στ' αντικρυνό γιατί
ή να σκουπίζω τα μάτια μου, - διατήρησα καλή την όρασή μου·
ποτέ μου δε φόρεσα γυαλιά. Μια απλή ιδιοτροπία τα μαντίλια.

- Τώρα τα διπλώνω στα τέσσερα, στα οχτώ, στα δεκάξι
ν' απασχολώ τα δάχτυλά μου. Και τώρα θυμήθηκα
- 60 πως έτσι μετρούσα τη μουσική σαν πήγαινα στο Ωδείο
με μπλε ποδιά κι άσπρο γιακά, με δυό ξανθές πλεξούδες
-8, 16, 32, 64,-
κρατημένα απ' το χέρι μιας μικρής φίλης μου ροδακινιάς όλο
φως και ροζ λουλούδια,

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

(συχώρεσέ μου αυτά τα λόγια - κακή συνήθεια) -32, 64,-
κ' οι δικοί μου στήριζαν
65 μεγάλες ελπίδες στο μουσικό μου τάλαντο. Λοιπόν, σούλεγα για
την πολυθρόνα -
ξεκοιλιασμένη -φαίνονται οι σκουριασμένες σούστες, τα άχερα-
έλεγα να την πάω δίπλα στο επιπλοποιείο,
μα πού καιρός και λεφτά και διάθεση -τι να πρωτοδιορθώσεις;-
έλεγα να ρίξω ένα σεντόνι πάνω της, - φοβήθηκα
70 τ' άσπρο σεντόνι σε τέτοιο φεγγαρόφωτο. Εδώ κάθησαν
άνθρωποι που ονειρεύτηκαν μεγάλα όνειρα, όπως κ' εσύ κι όπως
κ' εγώ άλλωστε,
και τώρα ξεκουράζονται κάτω απ' το χώμα δίχως να ενοχλούνται
απ' τη βροχή ή το φεγγάρι.
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

Θα σταθούμε λιγάκι στην κορφή της μαρμάρινης σκάλας του Άη-
Νικόλα,
75 ύστερα εσύ θα κατηφορίσεις κ' εγώ θα γυρίσω πίσω
έχοντας στ' αριστερό πλευρό μου τη ζέστα απ' το τυχαίο άγγιγμα
του σακκακιού σου
κι ακόμη μερικά τετράγωνα φώτα από μικρά συνοικιακά
παράθυρα
κι αυτή την πάλλευκη άχνα¹ απ' το φεγγάρι πούναι σα μια μεγάλη
συνοδεία ασημένιων κύκνων -
και δε φοβάμαι αυτή την έκφραση, γιατί εγώ
80 πολλές ανοιξιάτικες νύχτες συνομίλησα άλλοτε με το Θεό που μου
εμφανίστηκε
ντυμένος την αχλύ² και τη δόξα ενός τέτοιου σεληνόφωτος,
και πολλούς νέους, πιο ωραίους κι από σένα ακόμη, του
εθυσίασα,
έτσι λευκή κι απρόσιτη ν' ατμίζομαι³ μες στη λευκή μου φλόγα,
στη λευκότητα του σεληνόφωτος,
πυρπολημένη απ' τ' αδηφάγα μάτια των αντρών κι απ' τη
δισταχτικήν έκσταση των εφήβων,
85 πολιορκημένη από εξαίσια, ηλιοκαμμένα σώματα,
άλκιμα⁴ μέλη γυμνασμένα στο κολύμπι, στο κουπί, στο στίβο,
στο ποδόσφαιρο (που έκανα πως δεν τάβλεπα)

---

¹ άχνα: θολούρα

² αχλύ: ελαφρά ομίχλη

³ ατμίζομαι: κατασκευασμένο ρήμα, ανάμεσα στο ατμίζω (=βγάζω ατμούς) και στο
εξατμίζομαι

⁴ άλκιμα: ρωμαλέα, δυνατά σωματικά

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

μέτωπα, χείλη και λαιμοί, γόνατα, δάχτυλα και μάτια,
στέρνα και μπράτσα και μηροί (κι αλήθεια δεν τάβλεπα)
-ξέρεις, καμιά φορά, θαυμάζοντας, ξεχνάς, ό,τι θαυμάζεις,
σου φτάνει ο θαυμασμός σου,-

90 θέ μου, τι μάτια πάναστρα¹, κι ανυψωνόμουν σε μίαν αποθέωση
αρνημένων άστρων
γιατί, έτσι πολιορκημένη απ' έξω κι από μέσα,
άλλος δρόμος δε μούμενε παρά μονάχα προς τα πάνω ή προς τα
κάτω. - Όχι δε φτάνει.
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

Το ξέρω η ώρα πια είναι περασμένη. Άφησέ με,
95 γιατί τόσα χρόνια, μέρες και νύχτες και πορφυρά μεσημέρια,
έμεινα μόνη,
ανένδοτη, μόνη και πάναγνη,
ακόμη στη συζυγική μου κλίνη πάναγνη και μόνη,
γράφοντας ένδοξους στίχους στα γόνατα του Θεού,
στίχους που, σε διαβεβαιώ, θα μείνουνε σα λαξευμένοι σε
άμεμπτο μάρμαρο

100 πέρα απ' τη ζωή μου και τη ζωή σου, πέρα πολύ. Δε φτάνει.
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.

[...]

---

¹ πάναστρα: όλο αστέρια ή φωτεινά σαν αστέρια

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Στη *Σονάτα του σεληνόφωτος* συναντάμε ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης του Γιάννη Ρίτσου, όπως ο διάχυτος λυρισμός, οι συχνές παρομοιώσεις, η άφθονη χρήση εικόνων, καθώς και η προβολή των ασήμαντων καθημερινών πραγμάτων. Να δώσετε μέσα από το συγκεκριμένο απόσπασμα δύο παραδείγματα για καθένα από αυτά τα τέσσερα χαρακτηριστικά.

Μονάδες 15

B1. Όπως αναφέρει η Χρύσα Προκοπάκη: «Ο Ρίτσος συνηθίζει να παρεμβάλλει μέσα στο ποίημα έναν λόγο για την ίδια την ποίηση [...]» (*Νέα Εστία*, τ. 130, τχ. 1547, Χριστούγεννα 1991, σελ. 151).

α. Με ποιους στίχους του αποσπάσματος επαληθεύεται η άποψη αυτή;

Μονάδες 5

β. Να σχολιάσετε τους στίχους αυτούς.

Μονάδες 15

B2. Βασισμένοι σε στοιχεία του αποσπάσματος να ανασυνθέσετε το παρελθόν της Γυναίκας, όπως αυτό αναδεικνύεται μέσα από την εξομολόγησή της προς τον νέο.

Μονάδες 20

Γ. «[...] Λοιπόν, σούλεγα για την πολυθρόνα ... δίχως να ενοχλούνται απ' τη βροχή ή το φεγγάρι» (στ. 65-72). Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των συγκεκριμένων στίχων με 130-150 λέξεις.

Μονάδες 25

- Δ. Να εντοπίσετε ομοιότητες ως προς το περιεχόμενο μεταξύ του αποσπάσματος που σας δόθηκε από τη *Σονάτα του σεληνόφωτος* και του παρακάτω ποιήματος του Κ. Π. Καβάφη, «Ένας γέρος»:

Μονάδες 20

Στου καφενείου του βοερού το μέσα μέρος
σκυμένος στο τραπέζι κάθετ' ένας γέρος·
με μιαν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.

Και μες στων άθλιων γηρατειών την καταφρόνια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια
που είχε και δύναμι, και λόγο, κ' εμορφιά.

Ξέρει που γέρασε πολύ· το νοιώθει, το κυττάζει.
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει
σαν χθές. Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό.

Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα·
και πως την εμπιστεύονταν πάντα -τι τρέλλα!-
την ψεύτρα που έλεγε· «Αύριο. Έχεις πολύν καιρό.»

Θυμάται ορμές που βάσταγε· και πόση
χαρά θυσίαζε. Την άμυαλή του γνώσι
κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαίζει.

... Μα απ' το πολύ να σκέπτεται και να θυμάται
ο γέρος εξαλίσθηκε. Κι αποκοιμάται
στου καφενείου ακουμπισμένος το τραπέζι.

(Κ. Π. Καβάφης, *Άπαντα ποιητικά*, ύψιλον/βιβλία, [Αθήνα 1990], σελ. 20.)

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζόμενους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας μόνο με μπλε ή μόνο με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: μετά τη 10.30' πρωινή.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟ 24 ΜΑΪΟΥ 2008
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Κωνσταντῖνος Καβάφης (1863-1933)

Καισαρίων

Ἐν μέρει γιά νά ἔξακριβώσω μιά ἐποχή,
ἐν μέρει καί τήν ὥρα νά περάσω,
τήν νύχτα χθές πῆρα μιά συλλογή
ἐπιγραφῶν τῶν Πτολεμαίων νά διαβάσω.
5 Οἱ ἄφθονοι ἔπαινοι κ' ἡ κολακεῖες
εἰς ὅλους μοιάζουν. Ὅλοι εἶναι λαμπροί,
ἔνδοξοι, κραταιοί, ἀγαθοεργοί·
κάθ' ἐπιχείρησῖς των σοφοτάτη.
Ἄν πεῖς γιά τές γυναῖκες τῆς γενιᾶς, κι αὐτές,
10 ὅλες ἡ Βερενίκες κ' ἡ Κλεοπάτρες θαυμαστές.

Ὅταν κατόρθωσα τήν ἐποχή νά ἔξακριβώσω
θ' ἄφῖνα το βιβλίο ἄν μιά μνεῖα μικρῆ,
κι ἀσήμαντη, τοῦ βασιλέως Καισαρίωνος
δέν εἴλκυε τήν προσοχή μου ἀμέσως...

15 Ἄ, νά, ἦρθες σύ μέ τήν ἀόριστη
γοητεία σου. Στήν ἱστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται γιά σένα,
κ' ἔτσι πιό ἐλεύθερα σ' ἔπλασα μέσ στόν νοῦ μου.
Σ' ἔπλασα ὠραῖο κ' αἰσθηματικό.
20 Ἡ τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει
μιάν ὄνειρῶδη συμπαθητική ἐμορφιά.
Καί τόσο πλήρως σέ φαντάσθηκα,
πού χθές τήν νύχτα ἀργά, σάν ἔσβυνεν
ἡ λάμπα μου —ἄφῖσα ἐπίτηδες νά σβύνει—

- 25 ἐθάρεψα πού μπῆκες μέσ στήν κάμαρά μου,
μέ φάνηκε πού ἐμπρός μου στάθηκες· ὡς θά ἦσουν
μέσ στήν κατακτημένην Ἀλεξάνδρεια,
χλωμός καί κουρασμένος, ἰδεώδης ἐν τῇ λύπη σου,
ἐλπίζοντας ἀκόμη νά σέ σπλαχνισθοῦν
- 30 οἱ φαῦλοι — πού ψιθύριζαν τό «Πολυκαισαρίη*».
(1918)

-----
*Πολυκαισαρίη· ἡ ὑπαρξη περισσοτέρων του ενός ηγεμόνων
(Καισάρων).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Ορισμένα γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη είναι: η χρήση ιστορικών προσώπων ως συμβόλων, ο ρεαλισμός και οι λόγιοι γλωσσικοί τύποι. Να επισημάνετε τα γνωρίσματα αυτά στο συγκεκριμένο ποίημα (δύο παραδείγματα κατά περίπτωση).

Μονάδες 15

B1. Ο Κ. Θ. Δημαράς έχει παρατηρήσει ότι στο ποίημα αυτό ο Καβάφης «μας δίνει αναλυτικά την τεχνική της έμπνευσής του». Προσδιορίστε με αναφορές στο κείμενο πώς επαληθεύεται στον «Καισαρίωνα» η άποψη ότι ο Καβάφης αποκαλύπτει στον αναγνώστη του τη διαδικασία δημιουργίας ενός ποιήματος.

Μονάδες 20

B2. Να διακρίνετε τα δύο διαφορετικά υφολογικά επίπεδα του ποιήματος και να τα χαρακτηρίσετε τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.

Μονάδες 20

- Γ.** 15 «Ἄ, νά, ἦρθες σύ μέ τήν ἀόριστη
γοητεία σου. Στήν ἱστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται γιά σένα,
κ' ἔτσι πιό ἐλεύθερα σ' ἔπλασα μέσ στόν νοῦ μου.
Σ' ἔπλασα ὠραῖο κ' αἰσθηματικό.
- 20 Ἡ τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει

μιάν όνειρώδη συμπαθητική έμορφιά.
Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων με
120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

- Δ. Το ακόλουθο ποίημα του Άθου Δημουλά με τίτλο
«Καβάφης» είναι ένα ποίημα για την ποίηση. Ποιες οι
αναφορές του στον καβαφικό «Καισαρίωνα»;

Μονάδες 20

Καβάφης

Τη φαντασία την εντελώς αδέσμευτη
δε συμπαθώ. Δεν έχει χάρες. Και είναι
χρήσιμη για τα όνειρα μόνο.

Εγώ

την άλλη φαντασία αγαπώ, αυτή
που προσπαθεί ένα παρελθόν να ζωντανέψει
και που στηρίζεται σε μνήμες του,
σποραδικές και ασύνδετες, ζητώντας
γύρω τους άρτιο ένα σύνολο να πλάσει
με τάξη, προσοχή και μέτρο.

Κι έτσι, προπάντων, που το χρώμα τους,
το χρώμα αυτών των ερειπίων,
των αβεβαίων γεγονότων το αίσθημα,
μέσα στο έργο της ενισχυμένο
να περάσει.

Αυτό το δύσκολο είναι
που εκτιμώ. Αυτήν εγώ αγαπώ
τη φαντασία, τη δεσμευόμενη,
την οδηγουμένη φαντασία που,
όλο συγκίνηση, πάντοτε γύρω
από πολύτιμα εμπόδια έρπει.

Και

χρήσιμη είναι —τόσο— για την τέχνη μου.

*Ελληνικά καβαφογενή ποιήματα, Επιλογή: Δημήτρης
Δασκαλόπουλος, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα 2003,
σελ. 80-81*

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζόμενους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας μόνο με μπλε ή μόνο με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: μετά τη 10.30' πρωινή.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 20 ΜΑΪΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Μίλτος Σαχτούρης

Ό Έλεγκτής

Ένας μπαξές γεμάτος αίμα
είν' ό ούρανός
καί λίγο χιόνι
έσφιξα τά σκοινιά μου
πρέπει καί πάλι νά έλέγξω
τ' άστέρια
έγώ
κληρονόμος πουλιών
πρέπει
έστω καί μέ σπασμένα φτερά
νά πετάω.

(Τά φάσματα ή ή χαρά στόν άλλο δρόμο, 1958)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης του Μίλτου Σαχτούρη είναι η χρήση υπερρεαλιστικών εικόνων. Να καταγράψετε τις τρεις υπερρεαλιστικές εικόνες με τις οποίες διαρθρώνεται το συγκεκριμένο ποίημα.

Μονάδες 15

B1. Έχει επισημανθεί ότι τα χρώματα είναι κυρίαρχο στοιχείο της ποιητικής του Μίλτου Σαχτούρη.

α) Να επαληθεύσετε με αναφορές στο ποίημα την παραπάνω επισήμανση.

Μονάδες 10

β) Να σχολιάσετε τον συμβολικό χαρακτήρα των χρωμάτων που κυριαρχούν στο ποίημα.

Μονάδες 10

B2. Να σχολιάσετε τον τίτλο «Ο Έλεγκτής» του ποιήματος του Μίλτου Σαχτούρη ως προς τη γλωσσική του μορφή.

Μονάδες 20

Γ. «έγώ
κληρονόμος πουλιών
πρέπει
έστω και μέ σπασμένα φτερά
νά πετάω.»

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων σε δύο παραγράφους (140-160 λέξεις).

Μονάδες 25

Δ. Το ακόλουθο ποίημα του Γιάννη Ρίτσου με τον τίτλο «Ανταπόδοση» είναι ένα ποίημα για τον ρόλο του ποιητή. Να το συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενό του με το ποίημα «Ο Έλεγκτής» του Μίλτου Σαχτούρη.

Μονάδες 20

Ανταπόδοση

Πάλεψε μέ τίς λέξεις, μέ τό χρόνο, μέ τά πράγματα. Έδωσε
θέση

στήν πεταλούδα, στό χαλίκι, στ' άλογάκι τής Παναγίας,
στους όλονύκτιους στεναγμούς τών άστρον, στή δροσοστάλα
πού πέφτει άπ' τό ροδόφυλλο, στ' άρρωστο άηδόني, στίς μεγάλες
σημαϊες,

στό γαλάζιο, στό κόκκινο, στό κίτρινο. Πλούτισε τόν κόσμο
μέ μόχθο κι έγκαρτέρηση. Σκαλί σκαλί

άνέβηκε τήν πέτρινη τεράστια σκάλα. Τώρα, εκεί πάνω,
άλλα παράσημα δέν έχει πιά παρά τά βέλη στά γυμνά πλευρά
του.

*Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου, Επιλογή Χρύσα Προκοπάκη, Εκδόσεις
Κέδρος, Αθήνα 2001*

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε **μόνον** τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Καμιά άλλη σημείωση δεν επιτρέπεται να γράψετε.**
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας σε όλα** τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνον με μπλε ή μαύρο στυλό διαρκείας και μόνον ανεξίτηλης μελάνης.**
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 19 ΜΑΪΟΥ 2010
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΠΤΑ (7)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γιώργου Ιωάννου

Στοῦ Κεμάλ τό Σπίτι

Δέν ξαναφάνηκε ἡ μαυροφορεμένη ἐκείνη γυναίκα, πού ἐρχόταν στό κατώφλι μας κάθε χρονιά, τήν ἐποχή πού γίνονται τά μοῦρα, ζητώντας μέ εὐγένεια νά τῆς δώσουμε λίγο νερό ἀπ' τό πηγάδι τῆς αὐλῆς. Ἐμοιαζε πολύ κουρασμένη, διατηροῦσε ὅμως πάνω της ἴχνη μιᾶς μεγάλης ἀρχοντικῆς ὁμορφιάς. Καί μόνο ὁ τρόπος πού ἔπιανε τό ποτήρι, ἔφτανε γιά νά σχηματίσει κανεῖς τήν ἐντύπωση πώς ἡ γυναίκα αὐτή στά σίγουρα ἦταν μιᾶ ἀρχόντισσα. Δίνοντάς μας πίσω τό ποτήρι, ποτέ δέν παρέλειπε νά μᾶς πεῖ στά τουρκικά τήν καθιερωμένη εὐχή, πού μπορεῖ νά μὴν καταλαβαίναμε ἀκριβῶς τά λόγια της, πιάναμε ὅμως καλά τό νόημά της: «Ὁ Θεός νά σᾶς ἀνταποδώσει τό μεγάλο καλό». Ποιό μεγάλο καλό; Ἰδέα δέν εἶχαμε.

Καθόταν ἤσυχα γιά ὥρα πολλή στό κατώφλι τῆς αὐλῆς, κι ἀντί νά κοιτάζει κατά τό δρόμο ἢ τουλάχιστο κατά τό πλαῖνό σπίτι τοῦ Κεμάλ¹, αὐτή στραμμένη ἔριχνε κλεφτές ματιές πρός τό δικό μας σπίτι, παραμιλώντας σιγανά. Πότε πότε ἔκλεινε τά μάτια καί τό πρόσωπό της γινόταν μακρινό, καθώς συλλάβιζε ὀνόματα παράξενα. Ἐμεῖς, πάντως, δέν παραλείπαμε νά τῆς δίνουμε μοῦρα ἀπ' τήν ντουτιά², ὅπως ἄλλωστε δίναμε σ' ὅλη τή γειτονιά καί σ' ὅποιον περαστικό

-----

1. τό πλαῖνό σπίτι τοῦ Κεμάλ· πρόκειται γιά το σπίτι του Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη, όπου σήμερα στεγάζεται το τουρκικό προξενείο.
2. ντουτιά· η συκομουριά

μᾶς ζητοῦσε. Ἡ ξένη τὰ ἔτρωγε σιγανά, ἀλλά μέ ζωηρή εὐχαρίστηση. Δέ μᾶς φαινόταν παράξενο πού τῆς ἄρεζαν τὰ μοῦρα μας τόσο πολύ. Τό δέντρο μας δέν ἦταν ἀπό τίς συνηθισμένες μουριές, ἀπ' αὐτές πού κάνουν ἐκεῖνα τὰ ἄνοστα νερουλιάρικα μοῦρα. Τό δικό μας ἔκαμνε κάτι μέγала, ξινά σά βύσσινα, καί πολύ κόκκινα στό χρώμα. Ἦταν δέντρο παλιό καί τεράστιο, τὰ κλαδιά του ξεπερνοῦσαν τό δίπατο σπίτι μας. Μοναχά ἓνα κακό εἶχε· τὰ φύλλα του ἦταν σκληρά καί οἱ μεταξοσκώληκές μου δέν μπορούσαν νά τὰ φᾶνε. Ἦταν, πάντως, δέντρο φημισμένο σ' ὄλο τό Ἰσλαχανέ³ κι ἀκόμα πιό πέρα.

Τήν πρώτη φορά πού εἶχε καθίσει ἡ ἄγνωστη γυναίκα στό κατώφλι μας, δέ σκεφτήκαμε νά τῆς προσφέρουμε μοῦρα, ὅμως σέ λίγο μᾶς ζήτησε ἡ ἴδια λέγοντας πώς ἠθελε νά φυτέψει τό σπόρο τους στόν μπαχτσέ⁴ της. Ἐφαγε μερικά καί τὰ ὑπόλοιπα τὰ ἔβαλε σ' ἓνα χαρτί καί ἔφυγε καταχαρούμενη.

Τή δεύτερη φορά θά ἦταν κατά τό τριάντα ὀχτώ, δύο χρόνια, πάντως, μετά τήν πρώτη, δέν ἔβαλε μοῦρα στό χαρτί. Κάθισε καί τὰ ἔφαγε ἓνα ἓνα στό κατώφλι. Φαίνεται πώς ὁ σπόρος ἀπ' τὰ προηγούμενα εἶχε ἀποδώσει, ἀλλά γιά νά δώσει καί μοῦρα ἔπρεπε, βέβαια, νά περάσουν χρόνια. Τό δέντρο αὐτό, ὅπως ὅλα τὰ δέντρα πού μεγαλώνουν σιγά, ζεῖ πολλά χρόνια καί ἀργεῖ νά καρπίσει.

Ἡ γυναίκα ξαναφάνηκε καί τόν ἐπόμενο χρόνο, λίγο πρίν ἀπ' τόν πόλεμο. Ὅμως τή φορά αὐτή τῆς προσφέραμε νερό ἀπ' τή βρύση. Ἀρνήθηκε νά πιεῖ τό νερό. Μόλις τό ἔφερε στό στόμα, μᾶς κοίταξε στά μάτια καί μᾶς ἔδωσε πίσω τό γεμάτο ποτήρι. Ἐπειδή τήν εἶδαμε πολύ ταραγμένη, θελήσαμε νά τῆς ἐξηγήσουμε. Ὁ σιχαμένος σπιτονοικοκύρης μας εἶχε διοχετεύσει τό βόθρο τοῦ σπιτιοῦ στό βαθύ πηγάδι. «Τώρα πού σᾶς ἔφερα τό νερό στίς κουζίνες σας, δέ σᾶς χρειάζεται τό πηγάδι», μᾶς εἶχε πεῖ. Ἡ γυναίκα βούρκωσε, δέ μᾶς ἔδωσε ὅμως καμιά ἐξήγηση γιά τήν τόση λύπη της. Γιά

-----

3. Ἰσλαχανέ· περιοχή της Θεσσαλονίκης (τουρκ. σωφρονιστήριο)

4. μπαχτσέ· περιβολάκι

νά τήν παρηγορήσουμε τῆς δώσαμε περισσότερα μοῦρα κι ἡ γιαγιά μου τῆς εἶπε κάτι πού τήν ἔκανε νά τιναχτεῖ: «Θά σοῦ τά ἔβαζα σ' ἓνα κουτί, ἀλλά δέ βαστᾶνε γιά μακριά». Καί πράγματι εἶχαμε ἀρχίσει κάτι νά ὑποπτευόμαστε. Τήν ἄλλη φορά εἶδαμε, πώς μόλις ἔφυγε ἀπό μᾶς, πῆγε δίπλα στοῦ Κεμάλ τό σπίτι, ὅπου τήν περίμενε μιά ὀμάδα ἀπό τούρκους προσκυνητές, πού κοντοστέκονταν στό πεζοδρόμιο. Ἐμεῖς ὡς τότε θαρρούσαμε πώς εἶναι καμιά τουρκομερίτισσα δικιά μας, ἀπ' τίς πάμπολλες ἐκεῖνες, πού δέν ἤξεραν λέξη ἑλληνικά, μιά καί ἡ ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν εἶχε γίνει με βάση τή θρησκεία καί ὄχι τή γλώσσα. Ἡ ἀποκάλυψη αὐτή στήν ἀρχή μᾶς τάραξε. Δέ μᾶς ἔφτανε πού εἶχαμε δίπλα μας τοῦ Κεμάλ τό σπίτι, σά μιά διαρκῆ ὑπενθύμιση τῆς καταστροφῆς, θά εἶχαμε τώρα καί τούς τούρκους νά μπερδουκλώνονται πάλι στά πόδια μας; Καί τί ἀκριβῶς ἤθελε ἀπό μᾶς αὐτή ἡ γυναίκα; Πάνω σ' αὐτό δέν ἀπαντήσαμε, κοιταχτήκαμε ὅμως βαθιά ὑποψιασμένοι. Καί τά ἐπόμενα λόγια μας ἔδειχναν πώς ἡ καρδιά μας ζεστάθηκε κάπως ἀπό συμπάθεια κι ἐλπίδα. Εἶχαμε κι ἐμεῖς ἀφήσει σπίτια κι ἀμπελοχώραφα ἐκεῖ κάτω.

Ἡ τουρκάλα ξαναφάνηκε λίγο μετά τόν πόλεμο. Ἐμεῖς καθόμασταν πιά σέ ἄλλο σπίτι, λίγο παραπάνω, ὅμως τήν εἶδαμε μιά μέρα νά κάθεται κατατσακισμένη στό κατώφλι τοῦ παλιοῦ σπιτιοῦ μας. Ὁ πρῶτος πού τήν εἶδε, ἤρθε μέσα καί φώναξε: «ἡ τουρκάλα!» Βγήκαμε στά παράθυρα καί τήν κοιτάζαμε μέ συγκίνηση. Παραλίγο νά τήν καλέσουμε ἀπάνω στό σπίτι —τόσο μᾶς εἶχε μαλακώσει τήν καρδιά ἡ ἐπίμονη νοσταλγία της. Ὅμως αὐτή κοίταξε ἀκίνητη τήν κατάγυμνη αὐλή καί τό ἔρημο σπίτι. Μιά ἰταλιάνικη μπόμπα⁶ εἶχε σαρώσει τήν ντουτιά κι εἶχε ρημάξει τό καλοκαμωμένο ξυλόδετο σπίτι, χωρίς νά καταφέρει νά τό γκρεμίσει.

Δέν τήν ξανάδαμε ἀπό τότε. Ἦρθε – δέν ἤρθε, ἄγνωστο. Ἄλλωστε καί νά ἴρχότανε δέ θά ἴβρισκε πιά τό κατώφλι μέ τό ἀφράτο μάρμαρο γιά νά ξαποστάσει. Τό σπίτι εἶχε ἀπό

-----

6. Μιά ἰταλιάνικη μπόμπα· αναφέρεται στον ελληνο-ιταλικό πόλεμο (1940-1941)

καιρό παραδοθεί σε μιά συμμορία εργολάβων και στή θέση του ύψώθηκε μιά πολυκατοικία απ' τίσ πιό φρικαλέες. Τώρα έτοιμάζονται νά τήν γκρεμίσουν οί γελοίοι. Ποιός ξέρει τί μεγαλεπήβολο σχέδιο συνέλαβε πάλι τό πονηρό μυαλό τους.

Άν γίνει αύτό, θά παραφυλάγω νύχτα μέρα, ιδίως όταν τό σκάψιμο θά έχει φτάσει στά θεμέλια, κι ίσως μπορέσω νά έμποδίσω ή τουλάχιστο νά καθυστερήσω τό χτίσιμο του νέου έξαμβλώματος⁷. Τήν προηγούμενη φορά είχε βρεθει έκει στά βάθη ένα θαυμάσιο ψηφιδωτό, πού άρχιζε απ' τό οικόπεδο του δικου μας σπιτιου και συνεχιζόταν προς τό σπίτι του Κεμάλ. Τό ψηφιδωτό αύτό οί δασκαλεμένοι εργάτες τό σκεπάσανε γρήγορα γρήγορα για νά μήν τούς σταματήσουν οί άρμόδιοι. Πάντως, τίσ ώρες πού τό έβλεπε τό φως του ήλιου, γίνονταν διάφορα σχόλια απ' τήν έκθαμβη γειτονιά. Όλοι μιλούσανε για τήν όμορφιά και τήν παλιά δόξα, μά ανάμεσα στά δυνατά λόγια και τίσ φωνές, άκουσα μιά γριά νά σιγολέει: «Στό σπίτι αύτό καθόταν ένας μπέης, πού είχε μιά κόρη σαν τά κρύα τά νερά. Κυλιόταν κάτω, όταν φεύγανε, φιλούσε τό κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαείδα».

-----

7. έξάμβλωμα· έκτρωμα, κάθε τι το τερατώδες ή κακότεχνο

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο Γ. Ιωάννου αντλεί τα θέματά του κυρίως από **τα παιδικά του χρόνια, τον κόσμο της προσφυγιάς, τον πόλεμο, τη Θεσσαλονίκη, τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων**. Για καθεμιά από τις παραπάνω περιπτώσεις να γράψετε ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο.

Μονάδες 15

B1.α) Ο Αναστάσης Βιστωνίτης παρατηρεί ότι στα πεζογραφήματα του Γ. Ιωάννου «**ο αφηγητής είναι η κυρίαρχη ατομική συνείδηση**». Να αναφέρετε δύο στοιχεία που μπορούν να στηρίξουν την άποψη αυτή, καθώς και ένα παράδειγμα μέσα από το κείμενο, για καθένα από αυτά. (Μονάδες 8)

β) Να επισημάνετε στο κείμενο τα τρία βασικά **χρονικά επίπεδα** πάνω στα οποία οργανώνεται η αφήγηση και να τα σχολιάσετε συνοπτικά με αναφορές στο κείμενο. (Μονάδες 12)

Μονάδες 20

B2.α) Να ερμηνεύσετε το νόημα των μεταφορών: **κλεφτές ματιές** (§ 2^η), **κάθεται κατατσακισμένη στο κατώφλι** (§ 6^η), **είχε μαλακώσει την καρδιά** (§ 6^η), **κατάγυμνη αυλή** (§ 6^η), **αφράτο μάρμαρο** (§ 7^η). (Μονάδες 10)

β) Στην 7^η παράγραφο: «**Δεν την ξανάδαμε από τότε ... μυαλό τους**», να εντοπίσετε την ειρωνεία του αφηγητή και να σχολιάσετε σύντομα τη σκοπιμότητά της. (Μονάδες 10)

Μονάδες 20

Γ1.α) Σε κάθε επίσκεψή της στο σπίτι η γυναίκα παραμένει στο κατώφλι της αυλής. Να εξηγήσετε σε μία παράγραφο τους λόγους της παραμονής της στο συγκεκριμένο χώρο. (Μονάδες 12)

β) «**ἀνάμεσα στά δυνατά λόγια καί τίς φωνές, ἄκουσα μιά γριά νά σιγολέει: “Στό σπίτι αὐτό καθόταν ἕνας μπέης, πού εἶχε μιά κόρη σάν τά κρύα τά νερά. Κυλιόταν κάτω, ὅταν φεύγανε, φιλοῦσε τό κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαεῖδα”**»): Να σχολιάσετε σε μία παράγραφο το περιεχόμενο του ανωτέρω αποσπάσματος. (Μονάδες 13)

Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το πεζογράφημα του Γ. Ιωάννου «Στοῦ Κεμάλ τό Σπίτι» με το απόσπασμα που ακολουθεί από την «Ἀπογραφή ζημιῶν» του ίδιου συγγραφέα.

Μονάδες 20

Δίπλα στό «Ἀκρόπολις» καί μέχρι τήν ὁδό Πλάτωνος ἦταν στή σειρά σπίτια μικρά καί παμπάλαια, ὅπου μέχρι καί τήν Κατοχή κατοικούσανε οἰκογένειες Ἑβραίων. Αὐτά, μέ τό ξενοδοχεῖο μαζί, σχημάτιζαν τή βορινή πλευρά τῆς πλατείας, πού σήμερα ὀνομάζεται «Μακεδονομάχων». Τά Σάββατα

γριές Έβραίες, μέ τίς πατροπαράδοτες άτλαζένιες¹ φορεσιές τής Καστίλλιας, στεκόντουσαν στίς έξώπορτες μέ σταυρωμένα τά χέρια, γιά νάπεράσει ήσυχα καί άναμάρτητα ή άγια αργία². Τά σπίτια αύτά, άν δέν είχαν προλάβει νά τά κατεδαφίσουν οί έργολάβοι, θά τά κατεδάφιζαν τώρα όπωσδήποτε οί στρατιωτικές μπουλντόζες, σέ συνεργασία, βέβαια, μέ τούς πολιτικούς μηχανικούς καί τούς άλλους σπουδαίους, πού δέν ξέρω τί νά πώ, αλλά σάν πολύ εύκολα, προκειμένου γιά παλαιά σπίτια, σημειώνουν τήν ένδειξη «κατεδαφιστέον». Θαρρείς καί τό θεωρούν όλοι τους εύκαιρία νά έξωραίσουν τήν πόλη κατά τά γούστα τους καί τά πρότυπά τους, άπαλλάσσοντάς την άπό τίς ένοχλητικές αύτές παλιατσαρίες³, πού πλαισιώνουν, καί πολύ ταιριαχτά μάλιστα, τά βυζαντινά μνημεία καί τούς χώρους τής παλαιάς ζωής. Έτσι σαρώθηκε σιγά σιγά, άπό χρόνια, όλη ή παλιά γειτονιά ή γύρω άπό τή Ροτόντα, δηλαδή ή παλιά έλληνική συνοικία τής Καμάρας, αύτή πού έδινε τόν τόνο καί τά έπιχειρήματα, καί άφέθηκε ό τόπος έλεύθερος γιά νά φωτογραφίζουν οί τουρίστες μέ άνεση τή Ροτόντα.

(Γιώργου Ιωάννου, «Απογραφή ζημιών», από τη συλλογή *Το δικό μας αίμα, 1980*)

-----
1. ατλαζένιες: γυαλιστερές

2. άγια αργία: εννοεί την ημέρα του Σαββάτου, ημέρα αργίας για τους Έβραίους

3. παλιατσαρίες: σύνολα παλαιών, φθαρμένων ή και άχρηστων αντικειμένων

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνον τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο.**
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Καμιά άλλη σημείωση δεν επιτρέπεται να γράψετε.**
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας σε όλα** τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνον με μπλε ή μόνον με μαύρο στυλό διαρκείας και μόνον ανεξίτηλης μελάνης.**
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 16 ΜΑΪΟΥ 2011
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός

Ὁ Κρητικός

1 [18.]

.....

.....

Ἐκοίτα, κι ἦτανε μακριά ἀκόμη τ' ἀκρογιαλί·

«Ἄστροπελέκι μου καλό, γιά ξαναφέξε πάλι!»

Τρία ἀστροπελέκια ἐπέσανε, ἓνα ξοπίσω στ' ἄλλο

Πολύ κοντά στήν κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·

5 Τά πέλαγα στήν ἀστραπή κι ὁ οὐρανός ἀντήχαν,¹

Οἱ ἀκρογιαλιές καί τά βουνά μ' ὅσες φωνές κι ἄν εἶχαν.

2 [19.]

Πιστέψετε π' ὄ,τι θά πῶ εἶν' ἀκριβή ἀλήθεια,

Μά τές πολλές λαβωματιές πού μῶφαγαν τά στήθια,

Μά τούς συντροφούς πῶπεσαν στήν Κρήτη πολεμώντας,

Μά τήν ψυχή πού μ' ἔκαψε τόν κόσμο ἀπαρατώντας.

5 (Λάλησε, Σάλπιγγα! κι ἐγώ τό σάβανο τινάζω,

Καί σχίζω δρόμο καί τς ἀχνούς ἀναστημένους² κράζω:

«Μήν εἶδετε τήν ὁμορφιά πού τήν Κοιλάδα ἀγιάζει;

Πέστε, νά ἰδεῖτε τό καλό ἐσεῖς κι ὄ,τι σᾶς μοιάζει.

Καπνός δέ μένει ἀπό τή γῆ· νιός οὐρανός ἐγίνη·

10 Σάν πρῶτα ἐγώ τήν ἀγαπῶ καί θά κριθῶ μ' αὐτήνη.

– Ψηλά τήν εἶδαμε πρῶι· τῆς τρέμαν τά λουλούδια

Στή θύρα τῆς Παράδεισος πού ἐβγῆκε μέ τραγούδια·

Ἔψαλλε τήν Ἀνάσταση χαροποιά ἢ φωνή της,

¹ ἀντήχαν = ἀντηχοῦσαν.

² ἀχνός = ἀμυδρή φιγούρα, ἔτοιμη νά σβῆσει.

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

Κι ἔδειχνεν ἀνυπομονιά γιά νά ἔμπει στό κορμί της·
Ὁ οὐρανός ὀλόκληρος ἀγρίκαε σαστισμένος,
Τό κάψιμο ἀργοπόρουνε ὁ κόσμος ὁ ἀναμμένος·
Καί τώρα ὀμπρός³ τήν εἶδαμε· ὀγλήγορα σαλεύει·
Ὅμως κοιτάζει ἐδῶ κι ἐκεῖ καί κάποιονε γυρεύει»).

3 [20.]

Ἀκόμη ἐβάστουνε ἡ βροντή.....

Κι ἡ θάλασσα, πού σκίρτησε σάν τό χοχλό πού βράζει,⁴

Ἦσύχασε καί ἔγινε ὄλο ἡσυχία καί πάστρα,⁵

Σάν περιβόλι εὐώδησε κι ἐδέχτηκε ὄλα τ'ἄστρα·

5 Κάτι κρυφό μυστήριο ἐστένεψε⁶ τή φύση

Κάθε ὀμορφιά νά στολιστεῖ καί τό θυμό ν' ἀφήσει.

Δέν εἶν' πνοή στόν οὐρανό, στή θάλασσα, φυσώντας

Οὔτε ὅσο κάνει στόν ἀνθό ἡ μέλισσα περνώντας,

Ὅμως κοντά στήν κορασιά, πού μ' ἔσφιξε κι ἐχάρη,

10 Ἐσειότουν τ' ὀλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι·

Καί ξετυλίξει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκεῖθε βγαίνει,

Κι ὀμπρός μου ἰδού πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.

Ἔτρεμε τό δροσάτο φῶς στή θεϊκιά θωριά της,

Στά μάτια της τά ὀλόμαυρα καί στά χρυσά μαλλιά της.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Να αναφέρετε ονομαστικά τρία από τα κύρια θέματα της Επτανησιακής Σχολής και για το καθένα να γράψετε ένα παράδειγμα από το ποιητικό κείμενο του Διονυσίου Σολωμού που σας δόθηκε.

Μονάδες 15

B1. Σύμφωνα με την Ελένη Τσαντσάνογλου, ένα από τα γνωρίσματα του σολωμικού έργου είναι ότι ο ποιητής συνθέτει τη φυσική και τη μεταφυσική πραγματικότητα.

³ τώρα ὀμπρός = μόλις, πριν από λίγο.

⁴ σκίρτησε = «σκιρτούσε»: αναταρασσόταν, χοχλός =κοχλασμός, βράσιμο.

⁵ πάστρα =καθαρότητα, διαύγεια.

⁶ ἐστένεψε = επιβλήθηκε (στην φύση), την ανάγκασε.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

- α) Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε δύο εικόνες του κειμένου που να επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη. (μονάδες 10)
- β) Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής επιλέγει να αναγάγει στο απόσπασμα 2 [19.] τη λυρική του αφήγηση σε επίπεδο μεταφυσικό; (μονάδες 10)
- Μονάδες 20**

B2. Στο απόσπασμα 3 [20.] ο Σολωμός αναπτύσσει το μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια. Να βρείτε δύο εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται το μοτίβο αυτό στο συγκεκριμένο απόσπασμα (μονάδες 10) και να τα αναλύσετε (μονάδες 10).

Μονάδες 20

Γ1. Να σχολιάσετε τους παρακάτω στίχους:

α) «**Άστροπελέκι μου καλό, γιά ξαναφέξε πάλι!**»

Τρία άστροπελέκια έπέσανε, ένα ξοπίσω στ' άλλο

Πολύ κοντά στήν κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·

(σε μία παράγραφο 80 - 100 λέξεων) (μονάδες 15)

β) **Έψαλλε τήν Άνάσταση χαροποιά ή φωνή της,**

Κι έδειχνεν άνυπομονιά γιά νά 'μπει στό κορμί

της· (σε μία παράγραφο 60 - 80 λέξεων)

(μονάδες 10)

Μονάδες 25

Δ1. Στο παρακάτω απόσπασμα από το ποίημα του Γεράσιμου Μαρορά «Ο Όρκος» ο Μάνθος (ήρωας της Κρητικής επανάστασης των ετών 1866-1869, που έχει σκοτωθεί στο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου) απευθύνεται στην ετοιμοθάνατη αγαπημένη του. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα αυτό του Μαρορά με το κείμενο του «Κρητικού» που σας δόθηκε.

Μονάδες 20

Άκου, Εὐδοκιά!¹ – Σὰν ἔπαψαν στὸ οὐράνιο περιγιάλι
Τοῦ φτάσιμού μας ἢ χαραίς² – ὦιμέ! – τὰ μύρια κάλλη,

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

Ποῦ³ μ' ἓνα βλέμμα ἐξάνοιξα⁴ τριγύρου σκορπισμένα,
Χλωμά καὶ κρύα μοῦ φάνηκαν, θυμούμενος ἑσένα.
Ἐπῆρα δρόμο μακρυνό. Σὰν πότε θὰ σὲ φέρῃ
Στὴν ἀγκαλιά μου ὁ Θάνατος ρωτοῦσα κάθε ἀστέρι,
Καὶ ὀμπρὸς ἀπέρνα⁵ κ' ἔκανα σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση
Τὸ ἀγαπητό σου τ' ὄνομα γλυκὰ νὰ ἠχολογήσῃ.
Σὲ πλάγι οὐράνιο, ποῦ ψυχὴ δὲν ἦτανε κἀμμία,
Θλιμμένος χάμου ἐκάθισα. Στὴ μοναξιά τὴ θεία
Τὰ πρῶτα τῆς ἀγάπης μας εὐτυχισμένα χρόνια
Μοῦ φτερουγιάζανε ὀμπροστά, σὰν τόσα χελιδόνια.
Στὰ μέρη, ποῦχαν μᾶς ἰδῆ⁶ τόσαις φοραῖς ἀντάμα,
Ὁ νοῦς μου ξαναγύριζε – κ' ἰδὲς θαυμάσιο πρᾶμα! –
Ὅ,τι θεωροῦσε ὁ λογισμὸς ἔπαιρνε σῶμα ὀμπρὸς μου,
Ὅποῦ⁷ δὲν εἶναι πρόσκαιρο, σὰν τ' ἄλλα ἐδῶ τοῦ κόσμου.

.....
ᾠ! πᾶμε, ἀγάπη μου γλυκειά! πᾶμε, ὁ καιρὸς μᾶς βιάζει!
Δὲν εἶναι χόρτο ἢ λούλουδο ποῦ ἐκεῖ νὰ μὴ σὲ κράζῃ·
Ἐκεῖ ἀπὸ χρόνια ἢ μάννα σου καὶ ὁ δοξαστὸς σου κύρης
Τὴ θεία φτεροῦγα τῆς ψυχῆς ἀκαρτεροῦν νὰ γύρης.
Πᾶμε! – ὁ καλὸς Ἠγούμενος⁸, οἱ Κρητικοὶ μας ὄλοι
Θὰ ἰδῆς ποῦ θᾶρχωνται συχνὰ στ' ὠραῖο σου περιβόλι,
Καὶ θ' ἀγροικῆσῃς ἀπ' αὐτούς, ποῦ γύρω μαζωμένοι
Στὴ χλωρασιά⁹ θὰ κάθωνται, τί μάχαις ἔχουν γένη,
Καὶ πόσα ἐβάψαν αἵματα κάθε βουνὸ τῆς Κρήτης,
Πρὶν σκύψῃ πάλε στὸ ζυγὸ τὴν ἔρμη κεφαλὴ της.

Π.Δ. Μαστροδημήτρης, *Ο Ὀρκος του Μαρκορά*, Εκδόσεις Κανάκη, σσ.
140-141.

1. Εὐδοκία: το ὄνομα τῆς ἀγαπημένης του Μάνθου
2. ἡ χαραίς: οἱ χαρές
3. ποῦ: που
4. ἐξάνοιξα: εἶδα, διέκρινα
5. ἀπέρνα: περνούσα
6. ποῦχαν μᾶς ἰδῆ: που μας εἶχαν δεῖ
7. Ὅποῦ: που
8. Ἠγούμενος: ὁ ηγούμενος του Ἀρκαδίου
9. χλωρασιά: βλάστηση, πρασινάδα

ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25 ΜΑΪΟΥ 2012
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Κωνσταντῖνος Καβάφης

Μελαγχολία τοῦ Ἰάσωνος Κλεάνδρου
ποιητοῦ ἐν Κομμαγενῇ· 595 μ.Χ.

Τό γήρασμα τοῦ σώματος καί τῆς μορφῆς μου
εἶναι πληγή ἀπό φρικτό μαχαῖρι.
Δέν ἔχω ἐγκαρτέρησι καμιά.
Εἰς σέ προστρέχω Τέχνη τῆς Ποιήσεως,
πού κάπως ξέρεις ἀπό φάρμακα·
νάρκης τοῦ ἄλγους δοκιμές, ἐν Φαντασίᾳ καί Λόγῳ.

Εἶναι πληγή ἀπό φρικτό μαχαῖρι. —
Τά φάρμακά σου φέρε Τέχνη τῆς Ποιήσεως,
πού κάμνουνε — για λίγο — νά μή νοιώθεται ἡ πληγή.
(1921)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Τρία ἀπό τα βασικά γνωρίσματα τῆς ποίησης τοῦ Κ. Καβάφη εἶναι ἡ πεζολογία, ἡ ιδιότυπη γλώσσα καί ἡ χρήση συμβόλων. Για το κάθε ένα ἀπό τα παραπάνω γνωρίσματα να γράψετε ένα ἀντίστοιχο παράδειγμα ἀπό το ποίημα που σας δόθηκε.

Μονάδες 15

B1. Στο ποίημα, σύμφωνα με τον Στέφανο Διαλησμά, «έχουμε ένα δυσανάλογα μεγάλο τίτλο (με προσεκτικά τοποθετημένη στίξη, ὥστε να προβάλλει τα μέρη ἀπό

τα οποία απαρτίζεται) που υποστηρίζει και συμπληρώνει ποικιλοτρόπως το ποίημα».

Να τεκμηριώσετε την παραπάνω άποψη αιτιολογώντας τη συγκεκριμένη επιλογή του τίτλου από τον ποιητή.

Μονάδες 20

- B2.** Να επισημάνετε στο ποίημα τέσσερα διαφορετικά εκφραστικά μέσα (μονάδες 8) και να ερμηνεύσετε τη λειτουργία τους (μονάδες 12).

Μονάδες 20

- Γ1.** Να σχολιάσετε τους παρακάτω στίχους σε ένα κείμενο 100-120 λέξεων:

**Εἰς σέ προστρέχω Τέχνη τῆς Ποιήσεως,
πού κάπως ξέρεις ἀπό φάρμακα·
νάρκης τοῦ ἄλγους δοκιμές, ἐν Φαντασίᾳ καί Λόγῳ.**

Μονάδες 25

- Δ1.** Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το ποίημα του Κ. Καβάφη *Μελαγχολία τοῦ Ἰάσωνος Κλεάνδρου ποιητοῦ ἐν Κομμαγηνῇ 595 μ.Χ.* με το παρακάτω ποίημα του Τ. Λειβαδίτη *Αυτοβιογραφία*, εντοπίζοντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) τρεις ομοιότητες και δύο διαφορές μεταξύ των δύο ποιημάτων.

Μονάδες 20

Τάσος Λειβαδίτης

Αυτοβιογραφία

Ἄνθρωποι πού δὲ γνώρισα ποτὲ μοῦ δώσαν τὸ αἷμα μου καὶ
τ' ὄνομά μου,
στὴν ἡλικία μου χιονίζει, χιονίζει ἀδιάκοπα

μιὰ κίνηση πάντα σὰ ν᾿άθελα νὰ προφυλαχτῶ ἀπὸνα
χτύπημα

δίψασα γιὰ ὅλη τὴ ζωή, κι ὅμως τὴν ἄφησα

γιὰ ν' ἄρπαχτῶ ἀπ' τὰ πελώρια ἀγκάθια τῆς αἰωνότητας,

ἢ σάρκα μου ἕνας ἐπίδεσμος γύρω ἀπ' τὸ αὐριανό μου
τίποτα

κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ μὲ βοηθήσει στὸν πόνο μου

ἐκτὸς ἀπ' τὸν ἴδιο μου τὸν πόνο — εἶμαι ἐδῶ, ἀνάμεσά σας,

κι ὀλομόναχος,

κ' ἡ ποίηση σὰ μιὰ μεγάλη ἀλήθεια, ποὺ τὴν ἀνακαλύπτεις

ἕστερ' ἀπὸ χρόνια,

ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ σοῦ χρησιμέψει πιά σὲ τίποτα.

Ἐπάγγελμά μου: τὸ ἀκατόρθωτο.

Τάσος Λειβαδίτης, *Ποίηση*, τ. 1, Αθήνα, Εκδόσεις Κέδρος,
2003, σ. 429.

ΟΛΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π. μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΡΙΤΗ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ

(απόσπασμα)

Ἡ τελευταία χρονιά πού ἤμην ἀκόμη φυσικός ἄνθρωπος ἦτον τό θέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 187... Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, καστανόμαλλος βοσκός, κ' ἔβοσκα τὰς αἴγας τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἰς τὰ ὄρη τὰ παραθαλάσσια, τ' ἀνερχόμενα ἀποτόμως διά κρημνώδους ἀκτῆς, ὑπερθεν¹ τοῦ κράτους τοῦ Βορρᾶ καί τοῦ πελάγους. Ὅλον τό κατάμερον² ἐκεῖνο, τό καλούμενον Ξάρμενο, ἀπό τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα κατέπλεον ξάρμενα ἢ ξυλάρμενα³, ἐξωθούμενα ἀπό τὰς τρικυμίας, ἦτον ἰδικόν μου.

Ἡ πετρῶδης, ἀπότομος ἀκτὴ του, ἡ Πλατάνα, ὁ Μέγας Γιαλός, τό Κλῆμα, ἔβλεπε πρὸς τόν Καικίαν, καί ἦτον ἀναπεπταμένη⁴ πρὸς τόν Βορρᾶν. Ἐφαινόμην κ' ἐγὼ ὡς νά εἶχα μεγάλην συγγένειαν μέ τούς δύο τούτους ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι ἀνέμιζαν τὰ μαλλιά μου, καί τὰ ἔκαμναν νά εἶναι σγουρά ὅπως οἱ θάμνοι κ' αἱ ἀγριελαῖαι, τὰς ὁποίας ἐκύρτωναν μέ τό ἀκούραστον φύσημά των, μέ τό αἰώνιον τῆς πνοῆς των φραγγέλιον⁵.

Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, καί τὰ βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἤρχετο νά ὀργώσῃ ἢ νά σπεῖρῃ, κ' ἔκαμνε τρίς τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: «*Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, σπέρνω αὐτό τό χωράφι, για νά φᾶνε ὄλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καί τὰ πετεινά τ' οὐρανοῦ, καί νά πάρω κ' ἐγὼ τόν κόπο μου!

Ἐγὼ, χωρίς ποτέ νά ὀργώσω ἢ νά σπεῖρω, τό ἐθέριζα ἐν μέρει. Ἐμμούμην τούς πεινασμένους μαθητάς τοῦ Σωτῆρος, κ' ἔβαλλα εἰς ἐφαρμογήν τὰς διατάξεις τοῦ *Δευτερονομίου* χωρίς νά τὰς γνωρίζω.

Τῆς πτωχῆς χήρας ἦτον ἡ ἄμπελος μόνον εἰς τὰς ὥρας πού ἤρχετο ἡ ἰδία διά νά θειαφίση, ν' ἀργολογήσῃ⁶, νά γεμίση ἕνα καλάθι σταφύλια, ἢ νά τρυγήσῃ, ἄν ἔμενε τίποτε διά τρύγημα. Ὅλον τόν ἄλλον καιρόν ἦτον κτῆμα ἰδικόν μου.

Μόνους ἀντιζήλους εἰς τήν νομήν⁷ καί τήν κάρπωσιν ταύτην εἶχα τούς μισθωτούς τῆς δημαρχίας, τούς ἀγροφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐφύλαγαν τὰ

¹ ὑπερθεν: πάνω ἀπό, υπεράνω του...

² κατάμερον: ἐξοχική περιοχή που ανήκει σε κάποιον, περιοχή όπου κάποιος βοσκός διαμένει με το κοπάδι του

³ ξάρμενα: χωρίς αρματωσιά· ξυλάρμενα: με δεμένα λόγω κακοκαιρίας τα πανιά κι εκτεθειμένα στον άνεμο

⁴ ἀναπεπταμένη: ανοιχτή, εκτεθειμένη/ανοιγμένη προς...

⁵ φραγγέλιον: μαστίγιο

⁶ ν' ἀργολογήσῃ: να απαλλάξει τα κλήματα από τους αργούς (άχρηστους) βλαστούς

⁷ νομήν: εξουσία, κατοχή και χρήση

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

περιβόλια τοῦ κόσμου, ἐννοοῦσαν νά ἐκλέγουν αὐτοί τὰς καλυτέρας ὁπώρας. Αὐτοί πράγματι δέν μοῦ ἤθελαν τό καλόν μου. Ἦσαν τρομεροί ἀνταγωνισταί δι' ἐμέ.

Τό κυρίως κατάμερόν μου ἦτο ὑψηλότερα, ἔξω τῆς ἀκτίνος τῶν ἐλαιῶνων καί ἀμπέλων, ἐγώ ὅμως συχνά ἐπατοῦσα⁸ τὰ σύνορα. Ἐκεῖ παραπάνω, ἀνάμεσα εἰς δύο φάραγγας καί τρεῖς κορυφάς, πλήρεις ἀγρίων θάμνων, χόρτου καί χαμωκλάδων, ἔβοσκα τὰ γίδια τοῦ Μοναστηρίου. Ἦμην «παραγυῖος», ἀντί μισθοῦ πέντε δραχμῶν τόν μῆνα, τὰς ὁποίας ἀκολούθως μοῦ ἠῤῥησαν εἰς ἕξ. Σιμά εἰς τόν μισθόν τοῦτον, τό Μοναστήρι μοῦ ἔδιδε καί φασκιές⁹ διά τσαρούγια, καί ἄφθονα μαῦρα ψωμῖα ἢ πίττες, καθὼς τὰ ὠνόμαζαν οἱ καλόγηροι.

Μόνον διαρκῆ γείτονα, ὅταν κατηρχόμην κάτω, εἰς τήν ἄκρην τῆς περιοχῆς μου, εἶχα τόν κύρ Μόσχον, ἕνα μικρόν ἄρχοντα λίαν ἰδιότροπον. Ὁ κύρ Μόσχος ἐκατοῖκει εἰς τήν ἐξοχήν, εἰς ἕνα ὠραῖον μικρόν πύργον μαζί μέ τήν ἀνεψιάν του τήν Μοσχούλαν, τήν ὁποίαν εἶχεν υἰοθετήσει, ἐπειδή ἦτον χηρευμένος καί ἄτεκνος. Τήν εἶχε προσλάβει πλησίον του, μονογενῆ¹⁰, ὀρφανήν ἐκ κοιλίας μητρός, καί τήν ἠγάπα ὡς νά ἦτο θυγάτηρ του.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ἀποκτήσει περιουσίαν εἰς ἐπιχειρήσεις καί ταξίδια. Ἔχων ἐκτεταμένον κτῆμα εἰς τήν θέσιν ἐκείνην, ἔπεισε μερικούς πτωχοῦς γείτονας νά τοῦ πωλήσουν τούς ἀγρούς των, ἠγόρασεν οὕτως ὀκτώ ἢ δέκα συνεχόμενα χωράφια, τὰ περιετοίχισεν ὅλα ὁμοῦ, καί ἀπετέλεσεν ἕν μέγα διά τόν τόπον μας κτῆμα, μέ πολλῶν ἑκατοντάδων στρεμμάτων ἔκτασιν. Ὁ περίβολος διά νά κτισθῆ ἔστοίχισε πολλά, ἴσως περισσότερα ἢ ὅσα ἠξίζε τό κτῆμα· ἀλλά δέν τόν ἔμελλε δι' αὐτά τόν κύρ Μόσχον θέλοντα νά ἔχη χωριστόν οἶονεῖ βασίλειον δι' ἑαυτόν καί διά τήν ἀνεψιάν του.

Ἐκτισεν εἰς τήν ἄκρην πυργοειδῆ ὑψηλόν οἰκίσκον, μέ δύο πατώματα, ἐκαθάρισε καί περιεμάζευσε τούς ἐσκορπισμένους κρουνοῦς τοῦ νεροῦ, ἠνοιξε καί πηγάδι πρός κατασκευήν μαγγάνου διά τό πότισμα. Διήρесе τό κτῆμα εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς ἄμπελον, ἐλαιῶνα, ἀγροκήπιον μέ πλῆθος ὀπωροφόρων δένδρων καί κήπους μέ αἰμασιάς¹¹ ἢ μπουστάνια. Ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, κ' ἔζη διαρκῶς εἰς τήν ἐξοχήν, σπανίως κατερχόμενος εἰς τήν πολίχνην¹². Τό κτῆμα ἦτον παρὰ τό χεῖλος τῆς θαλάσσης, κ' ἐνῶ ὁ ἐπάνω τοῖχος ἔφθανεν ὡς τήν κορυφήν τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὁ κάτω τοῖχος, μέ σφοδρόν βορρᾶν πνέοντα, σχεδόν ἐβρέχετο ἀπό τό κῦμα.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφίαν τό τσιμπούκι του, τό κομβολόγι του, τό σκαλιστήρι του καί τήν ἀνεψιάν του τήν Μοσχούλαν. Ἡ παιδίσκη θά ἦτον ὡς δύο ἔτη νεωτέρα ἐμοῦ. Μικρῆ ἐπήδα ἀπό βράχον εἰς βράχον, ἔτρεχεν ἀπό κολπίσκον εἰς κολπίσκον, κάτω εἰς τόν αἰγιαλόν, ἔβγαζε κοχύλια, κ' ἐκυνηγοῦσε τὰ καβούρια. Ἦτον θερμόαιμος καί ἀνήσυχος ὡς πτηνόν τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἦτον ὠραία μελαχροινή, κ' ἐνθύμιζε τήν νύμφην τοῦ Ἰσραήλ τήν ἠλιοκαυμένην, τήν ὁποίαν οἱ υἱοί τῆς μητρός της εἶχαν βάλει νά φυλάῃ τ' ἀμπέλια· «Ἴδού εἶ καλή, ἢ πλησίον μου, ἰδού εἶ καλή· ὀφθαλμοί σου περισσότεραί...» Ὁ λαϊμός της, καθὼς ἔφεγγε καί ὑπέφωσκεν¹³ ὑπό τήν τραχηλίαν της, ἦτον ἀπείρως λευκότερος ἀπό τόν χρῶτα¹⁴ τοῦ προσώπου της.

⁸ επατούσα: παραβίαζα

⁹ φασκιές: λουρίδες (εδῶ δερμάτινες)

¹⁰ μονογενή: μοναδικό τέκνο, χωρίς ἀδέλφια, μοναχοπαιδί

¹¹ αἰμασιάς: ξερολιθιές, περιφράγματα λιθόχτιστα χωρίς κονίαμα

¹² πολίχνην: κωμόπολη

¹³ υπέφωσκεν: μόλις ἐφεγγε, ἴσα που διακρινόταν, φέγγιζε ἀπό κάτω

¹⁴ χρῶτα: τὸ δέσμα, τὴ σάρκα καὶ-κατ' ἐπέκταση-τὴν ἀπόχρωση (χρoιά) τῆς ἐπιδερμίδας

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

Ἦτον ὠχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα καί μοῦ ἐφαίνετο νά ὁμοιάζει μέ τήν μικρήν στέρφαν αἶγα, τήν μικρόσωμον καί λεπτοφυή¹⁵, μέ κατάστιλπνον τρίχωμα, τήν ὁποίαν ἐγώ εἶχα ὀνομάσει Μοσχούλαν. Τό παράθυρον τοῦ πύργου τό δυτικόν ἠνοίγετο πρός τόν λόγγον, ὁ ὁποῖος ἤρχιζε νά βαθύνεται πέραν τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἦσαν χαμόκλαδα, εὐώδεις θάμνοι, καί ἀργιλλώδης γῆ τραχεία. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ περιοχὴ μου. Ἔως ἐκεῖ κατηρχόμην συχνά, κ' ἔβοσκα τάς αἶγας τῶν καλογήρων, τῶν πνευματικῶν πατέρων μου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Το αρκαδικό στοιχείο, το θρησκευτικό πνεῦμα και η ρεαλιστική απεικόνιση της ζωῆς θεωροῦνται βασικά γνωρίσματα του ἔργου του Παπαδιαμάντη. Από τις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου που σας δόθηκε «**Ἡ τελευταία χρονιά ... φραγγέλιον**», να γράψετε ἓνα ἀντίστοιχο παράδειγμα για καθένα ἀπό αὐτά τα γνωρίσματα.

Μονάδες 15

B1. «[...] τα λεγόμενα για “χιούμορ του Παπαδιαμάντη” δεν είναι παρά υπερβολές [...]. Κοντύτερα στην ἀλήθεια θα 'ταν κανείς, αν μιλούσε για φιλοπαίγμονα ροπή του συγγραφέα μας [...]. Ροπή που [...] κρύβει το ἀμήχανο δέος της σοβαρότητας που αἴφνης θυμάται (ο Παπαδιαμάντης) να φαιδρύνει [...]. Και τότε δεν μπορεί να κάνει ἄλλο ἀπὸ το να σατιρίσει.», (Ἡλίας Γκρής, *Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ με τα μάτια νεότερων λογοτεχνῶν, ἔκδοση Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος της ΕΣΗΕΑ, Αθήνα 2001, σ. 118*). Να βρείτε (μονάδες 10) και να σχολιάσετε (μονάδες 10) δύο σημεῖα του κειμένου που σας δόθηκε, τα οποία επιβεβαιώνουν την παραπάνω ἀποψη.

Μονάδες 20

B2. Στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου που σας δόθηκε «**Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφιάν ... πατέρων μου**», να βρείτε ἓνα παράδειγμα για καθένα ἀπὸ τα παρακάτω σχήματα λόγου: **ασύνδετο, παρομοίωση, επανάληψη, μεταφορά** και **υπερβολή** (μονάδες 10) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του (μονάδες 10).

Μονάδες 20

Γ1. Να σχολιάσετε σε ἓνα κείμενο 130-150 λέξεων το ἀπόσπασμα «**Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὄλος ὁ αἰγιαλός, και τά βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τάς ἡμέρας πού ἤρχετο νά ὀργώση ἢ νά σπείρη, κ' ἔκαμνε τρίς τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: “Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτό τό χωράφι, για νά φᾶνε ὄλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, και τά πετεινά τ' οὐρανοῦ, και νά πάρω κ' ἐγώ τόν κόπο μου!”**».

Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το ἀπόσπασμα που σας δόθηκε ἀπὸ το «**ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ**» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη με το παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ το ἔργο του Νίκου Θέμελη «για μια

¹⁵ λεπτοφυή: λεπτή, ντελικάτη ως προς τη σωματική δομή

συντροφιά ανάμεσά μας», αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές.

Μονάδες 20

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ
για μια συντροφιά ανάμεσά μας
(απόσπασμα)

Ο Παναγιώτης Χατζή Νίκου, Ηπειρώτης απ' τα Γιάννενα, γουναράς και γουναρέμπορος ξακουστός σε όλα τα Βαλκάνια, άγαμος, άκληρος και συνετός σε όλη τη ζωή του, προστάτης αρχικά και ύστερα συνέταιρος του άλλου μεγαλέμπορα, του Ζώη του Καπλάνη, έκανε με το μόχθο του περιουσία αξιοζήλευτη κι έγινε πρώτο όνομα στο Βουκουρέστι. Όταν ένιωσε να τον εγκαταλείπουν οι δυνάμεις του, αποτραβήχτηκε στη Στεφανόπολη για να ησυχάσει, ζώντας κυρίως απ' το βιος που τόσα χρόνια είχε αποκτήσει. Άνθρωπος μοναχικός, λιγομίλητος, απολάμβανε το σεβασμό της κοινότητας των Γραικών για τη σφύρα σκέψη του και τη μακρά του εμπειρία. Κυρίως όμως για τις αγαθοεργίες του, αφού χάρη σ' αυτόν είχαν μπορέσει να χτίσουν την καινούργια εκκλησία της ορθοδοξίας. Χάρη σ' αυτόν τόσα και τόσα σπίτια φτωχά ή ξεπεσμένα, έβρισκαν πόρους για να ζήσουν, από ένα ταμείο των πτωχών που είχε συστήσει, αφού είχε καταθέσει δέκα χιλιάδες φλορίνια στη Βασιλική Τράπεζα της Βιέννας. Μάλιστα, μια και δεν είχε οικογένεια, ήτανε για πολλούς πλούσιους ή φτωχούς, ιδίως της νεότερης γενιάς, ο πάτερ φαμίλιας της κοινότητάς τους.

Νίκος Θέμελης, για μια συντροφιά ανάμεσά μας, Αθήνα 2005, εκδόσεις Κέδρος, 2^η έκδοση, σ. 51-52

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο του τετραδίου να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 18.00.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός

ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ

(απόσπασμα)

Αἱ οἰκονομικαί μας δυσχέρειαι ἐκορυφώθησαν, ὅταν ἐπῆλθεν ἀνομβρία¹ εἰς τήν χώραν καί ἀνέβησαν αἱ τιμαί τῶν τροφίμων. Ἄλλ' ἡ μήτηρ, ἀντί ν' ἀπελπισθῆ περί τῆς διατροφῆς ἡμῶν αὐτῶν, ἐπηύξησε τόν ἀριθμόν μας δι' ἑνός ξένου κορασίου, τό ὅποιον μετά μακράς προσπαθείας κατώρθωσε νά υἰοθετήσῃ.

Τό γεγονός τοῦτο μετέβαλε τό μονότονον καί αὐστηρόν τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου, καί εἰσήγαγεν ἐκ νέου ἀρκετήν ζωηρότητα.

Ἦδη αὐτή ἡ υἰοθέτησις ἐγένετο πανηγυρική. Ἡ μήτηρ μου ἐφόρεσε διά πρώτην φοράν τά «γιορτερά²» τῆς καί μᾶς ὠδήγησεν εἰς τήν ἐκκλησίαν καθαρούς καί κτενισμένους, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο νά μεταλάβωμεν. Μετά τό τέλος τῆς λειτουργίας, ἐστάθημεν ὅλοι πρό τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, καί αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ περιεστῶτος³ λαοῦ, ἐνώπιον τῶν φυσικῶν αὐτοῦ γονέων, παρέλαβεν ἡ μήτηρ μου τό θετόν αὐτῆς θυγάτριον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεσχέθη εἰς ἐπήκοον⁴ πάντων, ὅτι θέλει ἀγαπήσει καί ἀναθρέψει αὐτό, ὡς ἐάν ἦτο σάραξ ἐκ τῆς σαρκός καί ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων τῆς.

Ἡ εἰσοδός του εἰς τόν οἶκόν μας ἐγένετο οὐχ ἦττον ἐπιβλητική καί τρόπον τινά ἐν θριάμβῳ. Ὁ πρωτόγερος⁵ τοῦ χωρίου καί ἡ μήτηρ μου προηγήθησαν μετά τοῦ κορασίου, ἔπειτα ἡρχόμεθα ἡμεῖς. Οἱ συγγενεῖς μας καί οἱ συγγενεῖς τῆς νέας ἀδελφῆς μᾶς ἠκολούθησαν μέχρι τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας. Ἐξῶθεν αὐτῆς ὁ πρωτόγερος ἐσήκωσε τό κοράσιον ὑψηλά εἰς τάς χεῖράς του καί τό ἔδειξεν ἐπί τινας στιγμάς εἰς τοὺς παρισταμένους. Ἐπειτα ἠρώτησε μεγαλοφώνως

—Ποίος ἀπό σᾶς εἶναι ἡ ἐδικός ἡ συγγενής ἡ γονιός τοῦ παιδιοῦ τούτου περισσότερο ἀπό τήν Δεσποινιά τήν Μηχαλιέσσα⁶ κι ἀπό τοὺς ἐδικούς τῆς;

Ὁ πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν ὄμῳν του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή—Ἐγώ!—καί ματαιώσῃ τήν εὐτυχίαν τῆς. Ἀλλά κανεῖς δέν ἀπεκρίθη. Τότε οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ ἠσπάσθησαν αὐτό διά τελευταίαν φοράν καί ἀνεχώρησαν μετά τῶν συγγενῶν των. Ἐνῶ οἱ ἐδικοί μας μετά τοῦ πρωτογέρου εἰσῆλθον καί ἐξενίσθησαν⁷ παρ' ἡμῖν.

¹ ἀνομβρία: ἔλλειψη βροχῆς, ξηρασία.

² γιορτερά: γιορτινά.

³ περιεστῶτος: [περίσταμαι: περικυκλώνω, περιστοιχίζω (οἱ περιεστῶτες: οἱ θεατές, οἱ ακροατές)].

⁴ εἰς ἐπήκοον: σε ἀπόσταση ακοῆς.

⁵ πρωτόγερος: ὁ πρῶτος γέρος, αὐτός που τιμοῦν περισσότερο σε μια κοινότητα.

⁶ Δεσποινιά τήν Μηχαλιέσσα: πρόκειται για τήν μητέρα του Βιζυηνοῦ Δεσποινιά (το ὄνομα του πατέρα του ἦταν Μιχαήλος ἀπό το ὁποῖο βγαίνει το «Μηχαλιέσσα», δηλ. ἡ σύζυγος του Μιχαήλου).

⁷ ἐξενίζω: φιλοξενώ.

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

Από τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ μήτηρ μας ἤρχισε νά ἐπιδαπιλεύη⁸ εἰς τήν θετήν μας ἀδελφήν τόσας περιποιήσεις, ὅσων ἴσως δέν ἠξιώθημεν ἡμεῖς εἰς τήν ἡλικίαν της καί εἰς καιρούς πολύ εὐτυχστεροῦς. Ἐνῶ δέ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐγώ μέν ἐπλανώμην νοσταλγῶν ἐν τῇ ξένῃ, οἱ δέ ἄλλοι μου ἀδελφοὶ ἐταλαιπωροῦντο κακοκοιμώμενοι εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν «μαστόρων», τό ξένον κοράσιον ἐβασίλευεν εἰς τόν οἶκόν μας, ὡς ἐάν ἦτον ἐδικός του.

Οἱ μικροὶ τῶν ἀδελφῶν μου μισθοὶ θά ἐξήρκουν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς μητρός, ἐφ' ᾧ καί τῇ ἐδίδοντο. Ἀλλ' ἐκείνη, ἀντί νά τούς δαπανᾷ πρὸς ἀνάπαυσίν της, ἐπροϊκίζε δι' αὐτῶν τήν θετήν της θυγατέρα καί ἐξηκολούθει ἐργαζομένη πρὸς διατροφήν της. Ἐγώ ἔλειπον μακράν, πολύ μακράν, καί ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠγνόουν τί συνέβαιναν εἰς τόν οἶκόν μας. Πρὶν δέ κατορθώσω νά ἐπιστρέψω, τό ξένον κοράσιον ἠϋξήθη, ἀνετράφη, ἐπροικίσθη καί ὑπανδρεύθη, ὡς ἐάν ἦτον ἀληθῶς μέλος τῆς οἰκογενείας μας.

Ὁ γάμος αὐτῆς, ὅστις φαίνεται ἐπίτηδες ἐπεσπεύθη, ὑπῆρξεν ἀληθῆς «χαρά» τῶν ἀδελφῶν μου. Οἱ δυστυχεῖς ἀνέπνευσαν, ἀπαλλαγέντες ἀπὸ τό πρόσθετον φορτίον. Καί εἶχον δίκαιον. Διότι ἡ κόρη ἐκείνη, ἐκτός ὅτι ποτέ δέν ἠσθάνθη πρὸς αὐτοὺς ἀδελφικὴν τινα στοργήν, ἐπὶ τέλος ἀπεδείχθη ἀχάριστος πρὸς τήν γυναῖκα, ἣτις περιεποιήθη τήν ζωὴν αὐτῆς μέ τοσαύτην φιλοστοργίαν, ὅσην ὀλίγα γνήσια τέκνα ἐγνώρισαν.

Εἶχον λόγους λοιπόν οἱ ἀδελφοὶ μου νά εἶναι εὐχαριστημένοι καί εἶχον λόγους νά πιστεύσουν, ὅτι καί ἡ μήτηρ ἀρκετά ἐδιδάχθη ἐκ τοῦ παθήματος ἐκείνου.

Ἀλλ' ὁποῖα ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς των, ὅταν, ὀλίγας μετὰ τοὺς γάμους ἡμέρας, τήν εἶδον νά ἔρχεται εἰς τήν οἰκίαν, σφίγγουσα τρυφερῶς εἰς τήν ἀγκάλην της ἕν δεῦτερον κοράσιον, ταύτην τήν φορὰν ἐν σπαργάνοις!

—Τό κακότυχο! ἀνεφώνει ἡ μήτηρ μου, κύπτουσα συμπαθητικῶς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ νηπίου, δέν τό ἔφθανε πῶς ἐγεννήθη κοιλιάρφανο, μόν' ἀπέθανε καί ἡ μάνα του καί τό ἄφηκε μέσ' στή στράτα! Καί, εὐχαριστημένη τρόπον τινά ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης συμπτώσεως, ἐπεδείκνυε τό λάφυρόν της θριαμβευτικῶς πρὸς τοὺς ἐνεοῦς⁹ ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἀδελφούς μου. [...]

Ἡ θετὴ μου ἀδελφὴ ἦτον ἀκόμη μικρά, καχεκτικὴ, κακοσχηματισμένη, κακόγνωμος, καί πρὸ πάντων δύσνους¹⁰, τόσον δύσνους, ὥστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μ' ἐνέπνευσεν ἀντιπάθειαν.

—Δὸς το πίσου τό Κατερινιώ, ἔλεγον μίαν ἡμέραν εἰς τήν μητέρα μου. Δὸς το πίσου, ἂν μ' ἀγαπᾷς. Αὐτὴν τήν φορὰν σέ τό λέγω μέ τὰ σωστά μου! Ἐγώ θά σε φέρω μίαν ἄλλην ἀδελφήν ἀπὸ τήν Πόλι. Ἐνα εὐμορφο κορίτσι, ἕνα ἔξυπνο, πού νά στολίση μίαν ἡμέρα τό σπίτι μας.

Ἐπειτα περιέγραψα μέ τὰ ζωηρότερα χρώματα ὁποῖον θά ἦτο τό ὄρφανόν, τό ὁποῖον ἔμελλον νά τῆς φέρω, καί πόσον πολύ θά τό ἠγάπων.

Ὅταν ὕψωσα τὰ βλέμματά μου πρὸς αὐτήν, εἶδον μετ' ἐκπλήξεώς μου, ὅτι τὰ δάκρυά της ἔρρεον σιγαλά καί μεγάλα ἐπὶ τῶν ὠχρῶν αὐτῆς παρειῶν¹¹, ἐνῶ οἱ ταπεινωμένοι της ὀφθαλμοὶ ἐξέφραζον μίαν ἀπερίγραπτον θλίψιν!

—ὦ! εἶπε μετ' ἀπελπιστικῆς ἐκφράσεως. Ἐνόμισα ὅτι σύ θά ἀγαπήσης τό Κατερινιώ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλά, ἀπατήθηκα! Ἐκεῖνοι δέν θέλουν διόλου ἀδελφήν, καί σύ θέλεις μίαν ἄλλην! Καί τί φταίγει τό φτωχό, σάν ἔγινεν ὅπως τό ἔπλασεν ὁ Θεός. Ἄν εἶχες μίαν ἀδελφήν ἄσχημην καί μέ ὀλίγον νοῦν, θά τήν ἐβγαζες δι' αὐτό μέσα στοὺς δρόμους, γιά νά πάρης μίαν ἄλλην, εὐμορφη καί γνωστικὴν.

—Ὅχι, μητέρα! Βέβαια ὄχι! ἀπήντησα ἐγώ. Μά ἐκείνη θά ἦτο παιδί σου, καθὼς καί ἐγώ. Ἐνῶ αὐτὴ δέν σοῦ εἶναι τίποτε. Μᾶς εἶναι ὅλως διόλου ξένη.

⁸ἐπιδαπιλεύω: παρέχω με αφθονία.

⁹ενεός: εμβρόντητος, ἀναυδός.

¹⁰δύσνους: αὐτός που δύσκολα καταλαβαίνει.

¹¹παρειά (η): μάγουλο.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

—Ὅχι! ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ μου μετὰ λυγμῶν, ὄχι! Δέν εἶναι ξένο τό παιδί! Εἶναι δικό μου! Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπό πάνω ἀπό τό λείψανο τῆς μάνας του· καί ὁσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιά νά το πλανέσω· καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα μεσ' στήν κούνια σας. Εἶναι δικό μου τό παιδί, καί εἶναι ἀδελφή σας!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Το ἔργο του Γ. Βιζυηνοῦ χαρακτηρίζεται, μεταξύ των ἄλλων, και για τη θεατρικότητά του. Να αναφέρετε τρία παραδείγματα, μέσα ἀπό το ἀπόσπασμα που σας δίνεται, τα οποία επιβεβαιώνουν τον παραπάνω χαρακτηρισμό.

Μονάδες 15

B1. Σύμφωνα με τον Κ. Μητσάκη: «Η θέση και η ιδεολογία του Βιζυηνοῦ ἀπέναντι στο γλωσσικό πρόβλημα και γενικότερα το πρόβλημα της νεοελληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι ξεκαθαρισμένη. Θερμός υπέρμαχος της δημοτικῆς, στην πράξη ὁμως ἕνας μετριοπαθῆς καθαρευουσιάνος...».

Να σχολιάσετε την ἀποψη αὐτή (μονάδες 10) και να γράψετε, μέσα ἀπό το ἀπόσπασμα που σας δόθηκε, ἕνα χαρακτηριστικό παράδειγμα για καθεμία ἀπό τις δύο παραπάνω γλωσσικές επιλογές του Γ. Βιζυηνοῦ. (μονάδες 10)

Μονάδες 20

B2.α. «Πρὶν δέ κατορθώσω νά ἐπιστρέψω, τό ξένον κοράσιον ηὔξηθη, ἀνετράφη, ἐπροικίσθη καί ὑπανδρεύθη, ὡς ἐάν ἦτον ἀληθῶς μέλος τῆς οἰκογενείας μας.»

Ο Γ. Βιζυηνός στο παραπάνω χωρίο χρησιμοποιεῖ σύνοψη χρόνου. Να δικαιολογήσετε την επιλογή αὐτή του συγγραφέα. (μονάδες 10)

β. «Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπό πάνω ἀπό τό λείψανο τῆς μάνας του· καί ὁσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιά νά το πλανέσω· καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα μεσ' στήν κούνια σας.»

Τι επιτυγχάνει ο συγγραφέας με τη χρήση της αναδρομικῆς ἀφήγησης στο συγκεκριμένο χωρίο; (μονάδες 10)

Μονάδες 20

Γ1. Να σχολιάσετε σε ἕνα κείμενο 150-170 λέξεων το ἀπόσπασμα που ακολουθεῖ: «Ὁ πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν ὄμόν του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή—Ἐγώ!—καί ματαιώση τήν εὐτυχίαν της. Ἀλλά κανεῖς δέν ἀπεκρίθη.»

Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το ἀπόσπασμα που σας δόθηκε ἀπό «Το ἀμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνοῦ με το παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπό το ἔργο του Ιω. Κονδυλάκη «Οἱ Ἄθλιοι των Ἀθηνῶν», αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) τρεις ομοιότητες και δύο διαφορές μεταξύ των δύο κειμένων.

Μονάδες 20

Ιω. Κονδυλάκη
ΟΙ ΑΘΛΙΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

(απόσπασμα)

[...] Ὁ Τάσος [ο λούστρος] ἐξῆλθε περιχαρῆς ἐκ τῆς κρύπτης του. Ἀφοῦ τὴν ἐγλύτωσε τώρα ὁ Θεὸς εἶχε διὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἐν τῇ εὐγνωμοσύνη του, ἡ μέγαιρα τοῦ ἐφάνη ὡς ἡ γλυκυτέρα γραῖα, ἀληθινὴ «κυροῦλα» σεβαστή. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κιτρινὴ Σταματίνα ἡ ὁποία ἐξῆλθε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν αὐλήν, τοῦ ἐφάνη ἡ καλλιμορφοτέρα τῶν γυναικῶν. Ἡ γραῖα εἶχε πλησιάσει καὶ παρετήρει τὸ νήπιον, τὸ ὁποῖον καταπτοηθέν, φαίνεται, ὑπὸ τὸ μεδουσίειον βλέμμα της, ἐλούφαξεν ἐντὸς τῶν σπαργάνων του.

«Ἀπὸ κανένα σπίτι σοῦ τῶδωκαν, βρέ;» ἠρώτησε τὸ λούστρο.

«Ὅχι, κυροῦλα, σοῦπα, τῶρριξαν χθὲς τὴν νύκτα μέσα ᾿ς τὴν κάσσα ποῦ κοιμόμουνα, τὴν ὥρα τῆς βροχῆς.»

Ἡ γραῖα ἔκαμε μορφασμόν. Καλέ, ἐφαίνετο ἀπὸ τὰ ροῦχά του. Θὰ ἦτο παιδί καμμιάς φτωχῆς ποῦ δὲν εἶχε τί νὰ τὸ κάμη καὶ τὸ πέταξε.

«Κορίτσι εἶνε ἢ ἀγόρι;» ἠρώτησεν ἔπειτα.

«Κορίτσι. Τὸ λένε Τασοῦλα. Μὲς ᾿ς τὴ φασκιά του ἔχει ἓνα χαρτί ποῦ τὸ λέει.»

«Καὶ τί θὰ τὸ κάμης τώρα;» εἶπεν ἡ Σταματίνα. «Στὸ Βρεφοκομεῖο θὰ τὸ πᾶς;»

Ὁ Τάσος ἐσκέφθη ἐπὶ μικρόν, ἔπειτα εἶπε:

«Ἄν εἶχα τὴ μάννα μου ἐδῶ, θὰ τῆς τὸ πῆγαινα καὶ θὰ δούλευα νὰ τὸ ἀναθρέψωμε. Τὸ λυποῦμαι τὸ κακόμοιρο!»

Ἡ Σταματίνα ἀντήλλαξε βλέμμα μὲ τὴν μητέρα της.

«Αἶ, δὲν μᾶς τὰφίνεις ἐμᾶς νὰ τὰναθρέψωμεν; Ἀφοῦ τὸ λυπᾶσαι, δὲν πρέπει νὰ τὸ πᾶς ᾿ς τὸ Βρεφοκομεῖο, ὅπου θὰ τὰφήσουν νάποθάνη ἀπὸ τὴν πείνα κι' ἀπὸ τὴν κακοπέρασι. Ἄφησε νὰ τὸ δώσω ἐγὼ σὲ μιὰ παραμάννα ποῦ βύζαξε καὶ τὸ δικό μου τώρα ᾿ς τὰ ὕστερα ποῦ κόπηκε τὸ γάλα μου. Εἶνε μιὰ πολὺ καλὴ γυναῖκα ποῦ θὰ τῶχη σὰν παιδί της. Ἀλλά πρέπει.... νὰ τὴν πλερώνης.»

«Καὶ πόσο θέλει;» εἶπεν ὁ Τάσος.

«Πόσο μπορεῖς νὰ δίδης ἐσύ;»

Ὁ λούστρος ἐσκέφθη ἐπὶ τινὰς στιγμάς. Ἔπειτα εἶπε:

«Ἐγὼ βγάζω καὶ μιὰμιση δραχμὴ τὴν ἡμέρα καὶ δύο καμμιά φορὰ, σὰν μοῦ δώσουν καὶ κάμω θελήματα. Μὰ ὡς τώρα μοῦ τᾶπαιρνε ὁ μάστορης καὶ μέδερνε σὰν δὲν τοῦ πῆγαινα μιὰμιση δραχμὴ κάθε βράδου.»

«Καὶ τώρα;»

«Τώρα τοῦ ἔφυγα κι' εἶδατε πῶς μὲ κυνηγᾶ νὰ μὲ πιάση. Ἄν μὲ γραπώση, θὰ μὲ σακατέψη ᾿ς τὸ ξύλο. Πέρσι ὅταν πρωτοῆρθα ἀπὸ τὴν πατρίδα, μέδειρε μιὰ βραδὺνὰ τόσο πολὺ, ποῦ μ' ἐπῆγαν ᾿ς τὸ νοσοκομεῖο.»

«Αἶ», εἶπεν ἡ μάγισσα, «νὰ μᾶς δίδης μιὰ σφάντζικα¹² τὴν ἡμέρα, καὶ πάλι λίγο εἶνε, γιατί τὸ παιδί θέλει λάτρα μεγάλη, ἀλλὰ εἶσαι φτωχὸ παιδί... Θὰ κάμωμε κέμεῖς ἓνα μυστήριον.»

«Καλά, κυροῦλα», εἶπεν ὁ Τάσος ἀποφασιστικῶς, «κάθε βράδου θὰ σᾶς φέρνω μιὰ σφάντζικα. Θὰ δουλέψω μὲ ὅλη μου τὴν ὄρεξι νὰ ζήση κι' αὐτό, τὸ δυστυχημένο, κέγῳ. Ἐγὼ μ' ἓνα ξεροκόμματο ψωμὶ ζῶ.»

«Ἔχε τὴν εὐχὴ μου, παιδί μου, ὁποῦ ᾿σαι ψυχοπονετικό.»

Ἀφοῦ ἐκοιμόσουν δίπλα στὴν Ἁγία Εἰρήνη, χωρὶς ἄλλο, τὸ παιδί σοῦ τῶστειλε ἡ χάρι της καὶ πρέπει νὰ κάμης τὰ ἔξοδά του νὰ ζήση καὶ νὰ μεγαλώση. Θὰ κάμης μεγάλο μυστήριον, παιδάκι μου», εἶπεν ἡ γραῖα, καὶ μὲ τὴν τρέμουσαν καὶ πλήρη ρυτίδων χεῖρά της ἐθώπευσε τὴν ἡλιοκαῆ παρειὰν τοῦ λούστρου.

¹²σφάντζικα: παλαιὸ αὐστριακὸ νόμισμα.

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

- 1. Στο εξώφυλλο** να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. **Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω** να συμπληρώσετε τα Ατομικά στοιχεία μαθητή. **Στην αρχή των απαντήσεών σας** να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
- 2.** Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
- 3.** Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
- 4.** Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
- 5.** Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
- 6.** Ώρα δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2015 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ

3 [20.]

Ἀκόμη ἐβάστουνε ἡ βροντή.....
Κι ἡ θάλασσα, πού σκίρτησε¹ σάν τό χοχλό² πού βράζει,
Ἦσύχασε καί ἔγινε ὄλο ἡσυχία καί πάστρα,³
Σάν περιβόλι εὐώδησε κι ἐδέχτηκε ὅλα τ' ἄστρα·

- 5 Κάτι κρυφό μυστήριο ἐστένεψε τή φύση⁴
Κάθε ὁμορφιά νά στολιστεῖ καί τό θυμό ν' ἀφήσει.
Δέν εἶν' πνοή στόν οὐρανό, στή θάλασσα, φυσώντας
Οὔτε ὅσο κάνει στόν ἀνθό ἡ μέλισσα περνώντας,
Ἵμως κοντά στήν κορασιά, πού μ' ἔσφιξε κι ἐχάρη,
10 Ἐσειότουν τ' ὄλοστρόγγυλο καί λαγαρό⁵ φεγγάρι·
Καί ξετυλίζει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκεῖθε βγαίνει,
Κι ὀμπρός μου ἰδοῦ πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
Ἔτρεμε τό δροσάτο φῶς στή θεϊκιά θωριά της,
Στά μάτια της τά ὀλόμαυρα καί στά χρυσά μαλλιά της.

4 [21.]

Ἐκοίταξε τ' ἀστέρια, κι ἐκεῖνα ἀναγαλλιάσαν,
Καί τήν ἀχτινοβόλησαν καί δέν τήν ἐσκεπάσαν·
Κι ἀπό τό πέλαο, πού πατεῖ χωρίς νά τό σουφρώνει,⁶
Κυπαρισσένιο ἀνάερα τ' ἀνάστημα σηκώνει,

¹σκίρτησε: ἀόριστος σε θέση παρατατικού («σκιρτούσε»: αναταρασσόταν).

²χοχλό: κοχλασμό, βράσιμο.

³πάστρα: καθαρότητα, διαύγεια.

⁴εστένεψε τη φύση: επιβλήθηκε (στην πλάση), την ανάγκασε...

⁵λαγαρό: διαυγές, καθαρό, φωτεινό.

⁶χωρίς να το σουφρώνει: χωρίς καν να ρυτιδώνει, χωρίς και κατά το ελάχιστο να υποχωρεί η επιφάνεια του νερού στο βήμα της, χωρίς να βυθίζεται.

- 5 Κι ἀνεῖ τς ἀγκάλες μ΄ ἔρωτα καί μέ ταπεινοσύνη,
Κι ἔδειξε πάσαν ὁμορφιά καί πάσαν καλοσύνη.
Τότε ἀπό φῶς μεσημερνό ἢ νύχτα πλημμυρίζει,
Κι ἡ χτίσις ἔγινε ναός πού ὀλοῦθε λαμπυρίζει.
Τέλος σ΄ ἐμέ πού βρίσκομουν ὀμπρός της μέσ στά ρεῖθρα⁷,
- 10 Καταπῶς στέκει στό Βοριά ἢ πετροκαλαμίθρα⁸,
Ἦχι στήν κόρη, ἀλλά σ΄ ἐμέ τήν κεφαλή της κλίνει·
Τήν κοίταξα ὁ βαριόμοιρος, μ΄ ἐκοίταξε κι ἐκείνη.
Ἦλεγα⁹ πῶς τήν εἶχα ἰδεῖ πολύν καιρόν ὀπίσω,
Κάν¹⁰ σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περισσο,
- 15 Κάνε τήν εἶχε ἔρωτικά ποιήσει ὁ λογισμός μου,
Κάν τ΄ ὄνειρο, ὅταν μ΄ ἔθρεφε τό γάλα τῆς μητρός μου·
Ἦτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι ἀστοχισμένη,
Πού ὀμπρός μου τώρα μ΄ ὅλη της τή δύναμη προβαίνει·
Σάν τό νερό πού τό θωρεῖ τό μάτι ν΄ αναβρῦζει
- 20 Ἐάφνου ὄχ¹¹ τά βάθη τοῦ βουνοῦ, κι ὁ ἥλιος τό στολίζει.
Βρύση ἔγινε τό μάτι μου κι ὀμπρός του δέν ἐθώρα,
Κι ἔχασα αὐτό τό θεϊκό πρόσωπο γιά πολλή ὥρα,
Γιατί ἄκουγα¹² τά μάτια της μέσα στά σωθικά μου,
Πού ἐτρέμαν καί δέ μ΄ ἄφηναν νά βγάλω τή μιλιὰ μου·
- 25 Ὅμως αὐτοί¹³ εἶναι θεοί, καί κατοικοῦν ἀπ΄ ὅπου
Βλέπουνε μέσ στήν ἄβυσσο καί στήν καρδιά τ΄ ἀνθρώπου,
Κι ἔνιωθα πῶς μοῦ διάβαξε καλύτερα τό νοῦ μου
Πάρεξ ἄν ἤθελε τῆς πῶ μέ θλίψη τοῦ χειλιοῦ μου:
«Κοίτα με μέσ στά σωθικά, πού φύτρωσαν οἱ πόνοι
.....
.....
- 30 Ὅμως ἔξεχειλίσανε τά βάθη τῆς καρδιάς μου·
Τ΄ ἀδέλφια μου τά δυνατά οἱ Τοῦρκοι μοῦ τ΄ ἀδράξαν,
Τήν ἀδελφή μου ἀτίμησαν κι ἀμέσως τήν ἐσφάξαν,
Τόν γέροντα τόν κύρην μου ἐκάψανε τό βράδι,
Καί τήν αὐγή μοῦ ρίζανε τή μάνα στό πηγάδι.
- 35 Στήν Κρήτη.....
Μακριά ἴπο κεῖθ΄ ἐγιόμισα τέσ φοῦχτες μου κι ἐβγῆκα.
Βόηθα, Θεά, τό τρυφερό κλωνάρι μόνο νά ἴχω·
Σέ γκρεμό κρέμουμαι βαθύ, κι αὐτό βαστῶ μονάχο».

⁷ρεῖθρα: (με την αρχαία σημασία, ρέεθρα) υδάτινα ρεύματα (σημερ. σημασία: χαντάκια, αυλάκια στο πλάι των δρόμων, κοίτες ποταμών).

⁸πετροκαλαμίθρα: (αντιδάνειο: καλαμίτις < βενετ. pietra calamita)· εἶδος πρωτόγονης (επιπλέουσας σε δοχείο με νερό) μαγνητικής βελόνας από καλάμι, δείκτης πυξίδας· αλεξικέραυνο.

⁹Ἦλεγα: συλλογιζόμουν, εἶχα την εντύπωση.

¹⁰Κάν-Κάνε: λες και, είτε-είτε.

¹¹οχ: (ἰδιωμ. < ἐκ)· από. Πολύ συνηθισμένο στον Σολωμό.

¹²ἄκουγα: ἔνιωθα.

¹³αυτοί – αντί αυτά (δηλ. τα μάτια): ἔληξ του γένους από το θεοί.

- Ἐχαμογέλασε γλυκά στὸν πόνο τῆς ψυχῆς μου,
 Κι ἐδάκρυσαν τὰ μάτια της, κι ἐμοιάζαν τῆς καλῆς μου.
 Ἐχάθη, ἀλιά μου! ἀλλ’ ἄκουσα τοῦ δάκρουου της ραντίδα¹⁴
 Στό χέρι, πού ’χα σηκωτό μόλις ἐγὼ τὴν εἶδα. —
- 5 Ἐγὼ ἀπὸ κείνη τῆ στιγμή δέν ἔχω πλιά τό χέρι,
 Π’ ἀγνάντευεν Ἀγαρηνό κι ἐγύρευε μαχαίρι·
 Χαρά δέν τοῦ ’ναι ὁ πόλεμος· τ’ ἀπλώνω τοῦ διαβάτη
 Ψωμοζητώντας, κι ἔρχεται μέ δακρυσμένο μάτι·
 Κι ὅταν χορτάτα δυστυχιά τὰ μάτια μου ζαλεύουν¹⁵,
- 10 Ἀργά, κι ὄνειρατα σκληρά τὴν ξαναζωντανεύουν,
 Καί μέσα στ’ ἄγριο πέλαγο τ’ ἀστροπελέκι σκάει,
 Κι ἡ θάλασσα να καταπιεῖ τὴν κόρη ἀναζητάει,
 Ξυπνῶ φρενίτης,¹⁶ κάθομαι, κι ὁ νοῦς μου κινδυνεύει.
 Καί βάνω τὴν παλάμη μου, κι ἀμέσως γαληνεύει. —
- 15 Τὰ κύματα ἔσχιζα μ’ αὐτό,¹⁷ τ’ ἄγρια καί μυρωδάτα,
 Μέ δύναμη πού δέν εἶχα μήτε στά πρῶτα νιάτα,
 Μήτε ὅταν ἐκροτούσαμε,¹⁸ πετώντας τὰ θηκάρια,
 Μάχη στενή μέ τούς πολλούς ὀλίγα παλληκάρια.
 Μήτε ὅταν τόν μπομπο-Ἰσούφ καί τς ἄλλους δύο βαροῦσα
- 20 Σύρριζα στή Λαβύρινθο π’ ἀλαίμαργα¹⁹ πατοῦσα²⁰.
 Στό πλέξιμο²¹ τό δυνατό ὁ χτύπος τῆς καρδιᾶς μου
 (Κι αὐτό μοῦ τ’ αὔξαιν’) ἔκρουζε²² στήν πλευρά τῆς κυρᾶς μου.

¹⁴ραντίδα: ρανίδα (< ραίνω), σταγόνα, σταλαγματιά.

¹⁵ζαλεύουν (< κοιν. ζαλώνω· φορτώνω, επιβαρύνω· ή κρητ. ζάλο· βήμα, βηματισμός): ζαλίζονται, αναστρέφονται (:)/ βαραίνουν ἀπὸ κόουραση.

¹⁶φρενίτης: (< φρένα): φρενιασμένος, ἔξω φρενῶν, μανιακός, ταραγμένος· ο νοὺς μου κινδυνεύει: πάω να χάσω το μυαλό μου, διακινδυνεύεται η πνευματικὴ μου ισορροπία.

¹⁷μ’ αὐτό, ἀντί μ’ αὐτή (τὴν παλάμη): λες και, είτε-είτε.

¹⁸εκροτούσαμε: συγκροτούσαμε, συνάπταμε.

¹⁹αλαίμαργα: το ἐπίρρημα μεταφορικό, πρὸς δήλωση του πολεμικοῦ μένουσ.

²⁰πατοῦσα: (ἐδὼ ιδίως) κυρίεσα, κρατοῦσα κυριαρχικά

²¹πλέξιμο: η πλεύση, το κολύμπημα.

²²ἐκρουζε: χτυπούσε, ἔκρουε· πλευρά: το πλευρό, το πλάι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Το έργο του Δ. Σολωμού έχει δεχτεί επιρροές και από το δημοτικό τραγούδι. Να αναφέρετε τρία διαφορετικά χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού που εντοπίζετε στα αποσπάσματα του ποιήματος «Ο Κρητικός» και για καθένα από αυτά να γράψετε ένα παράδειγμα.

Μονάδες 15

B1. Σύμφωνα με τον Β. Αθανασόπουλο: «[...] Το φως μπορεί μες στο ποιητικό τοπίο του Σολωμού να μεταμορφώνει τα πράγματα και να μετουσιώνει τα σώματα που φωτίζει. Το φως είναι η ενέργεια του Θεού, είναι η όραση του Θεού.[...]». Στο κείμενο που σας δίνεται, να εντοπίσετε τέσσερα στοιχεία που υποστηρίζουν την παραπάνω άποψη (μονάδες 8) και να τα σχολιάσετε (μονάδες 12).

Μονάδες 20

B2. Να βρείτε και να σχολιάσετε:

α) τα τρία χρονικά επίπεδα στο απόσπασμα 5 [22.] (μονάδες 12) και

β) το περιεχόμενο και τον λειτουργικό ρόλο της παρομοίωσης στους στίχους 9-11 του αποσπάσματος 4 [21.] (μον. 8):

«Τέλος σ' έμέ πού βρίσκομουν όμπρός της μέσ στά ρειθρα,
καταπώς στέκει στό Βοριά ή πετροκαλαμίθρα,
Όχι στήν κόρη, αλλά σ' έμέ τήν κεφαλή της κλίνει».

Μονάδες 20

Γ1. α) Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παρακάτω στίχων του αποσπάσματος 4 [21.] σε ένα κείμενο 100-120 λέξεων:

«Έλεγα πώς τήν είχα ιδεί πολύν καιρόν όπίσω,
Κάν σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περισσο,
Κάνε τήν είχε έρωτικά ποιήσει ό λογισμός μου,
Κάν τ' όνειρο, όταν μ' έθρεψε τό γάλα τής μητρός μου·
Ήτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι άστοχισμένη»

(15 μονάδες)

β) Να σχολιάσετε τις αλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή και στο ήθος του Κρητικού στους παρακάτω στίχους του αποσπάσματος 5 [22.] σε ένα κείμενο 80-100 λέξεων:

«[...] άλλ' άκουσα τοῦ δάκρου της ραντίδα
Στό χέρι, πού 'χα σηκωτό μόλις έγώ τήν είδα. —
Έγώ από κείνη τή στιγμή δέν έχω πλιά τό χέρι,
Π' άγνάντευεν Άγαρηνό κι έγύρευε μαχαίρι·
Χαρά δέν τοῦ 'ναι ό πόλεμος· τ' άπλώνω τοῦ διαβάτη
Ψωμοζητώντας, κι έρχεται μέ δακρουσμένο μάτι»

(10 μονάδες)

Μονάδες 25

ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

- Δ1.** Στα κείμενα του Δ. Σολωμού και του Κ. Καρυωτάκη που σας δίνονται, να εντοπίσετε (μονάδες 5) και να σχολιάσετε (μονάδες 15) δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές ως προς το περιεχόμενο.

Μονάδες 20

Κ. Γ. Καρυωτάκης ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΝΕΡΑΪΔΑ

Άπό τά βράχι' ανάμεσα πετιέται 'να κεφάλι
καί βλέμματα όλόγυρα σκορπάει φοβισμένα.
Έγώ, κρουμένος κάπου κεί στό ξορημ' άκρογιάλι,
τό βλέπω -σάν σέ όνειρο- μέ μάτια λιγωμένα.

Ένα κορμί παρθενικό, γυμνό άργοπροβάλλει
κι άπλώνεται ήδονικά σε κύματ' άφρισμένα·
ό ήλιος έσκυθρώπασε μπροστά στά τόσα κάλλη,
τά κάλλη τ' άπολλώνεια καί τά φωτολουσμένα.

Άνατριχιάζ' ή θάλασσα στό θεϊο άγγισμά τους,
τά κυματάκια άπαλά μέ χάρη τ' άγκαλιάζουν
κι άχτίδες τά χαϊδεύουνε χρυσές στό πέρασμά τους.

Θεότρελος, ό δύστυχος, βουτιέμαι μέσ στό κύμα,
τά μάτια της τά θεϊκά μέ φόβο μέ κοιτάζουν
καί χάνεται στή θάλασσα... Ήταν νεράιδα... Κρίμα!

Κ. Γ. Καρυωτάκη, *Άπαντα τα Ευρισκόμενα*, Εκδ. Ερμής 2006, σ.161

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

- 1.** Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
- 2.** Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
- 3.** Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
- 4.** Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
- 5.** Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
- 6.** Ώρα δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΤΕΛΟΣ 5ΗΣ ΑΠΟ 5 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – ΜΟΝΟ ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ –
Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 2016 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
(ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γιώργος Ιωάννου

ΜΕΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥΣ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

Στέκομαι και κοιτάζω τὰ παιδιά· παίζουνε μπάλα. Κάθομαι στὸ ὀρισμένο καφενεῖο· σὲ λίγο θὰ σχολάσουν και θ' ἀρχίσουν νὰ καταφτάνουν οἱ μεγάλοι. Κουρασμένοι ἀπ' τὴ δουλειά, εἶναι πολὺ πιὸ ἀληθινοί. Οἱ περισσότεροὶ γεννήθηκαν ἐδῶ σ' αὐτὴ τὴν πόλη, ὅπως κι ἐγώ. Κι ὅμως διατηροῦν πιὸ καθαρὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ράτσας τους και τὴν ψυχὴ τους, ἀπὸ μᾶς τοὺς διεσπαρμένους. Ἰδίως ὅταν τοὺς βλέπω ἐδῶ, μοῦ φαίνονται πιὸ γνήσιοι. Κάπως ἀλλιώτικοι μοιάζουν μακριά, σὲ ἄλλα περιβάλλοντα συναντημένοι.

Ἡ ἀλήθεια πάντως εἶναι πὼς στὸ ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως ἔχω φοβερὰ ἐξασκηθεῖ. Ὅπου κι ἂν εἶμαι, τὸν Πόντιο, ἄς ποῦμε, τὸν διακρίνω ἀπὸ μακριά· κι ἀπὸ μιὰ γραμμὴ τοῦ κορμιοῦ του μονάχα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀκούσω τὴν ὀμιλία του, οὔτε νὰ διαπιστώσω τὴν ἀλλιώτικη μελαγχρινάδα. Σπανίως νὰ πέσω ἔξω. Ἀπὸ κοντὰ ὅμως εἶμαι ὀλότελα ἀλάνθαστος. Τὸ ἴδιο και μὲ τοὺς Καραμανλῆδες,¹ τοὺς Καυκάσιους, τοὺς Μικρασιάτες ἀπ' τὶς ἀκτές, τοὺς ἄλλους ἀπ' τὰ βάθη, τοὺς Κωνσταντινουπολίτες, ἀπὸ μέσα ἢ ἀπ' τὰ περὶχωρα, κι ἄς ἐπιμένουν ὅλοι τους πὼς εἶναι ἀπ' τὴν καρδιὰ τῆς Πόλης, κι ἀπ' τὸν Γαλατά.² Οἱ Θρακιῶτες ὅμως ἔρχονται πιὸ καστανοί· ξανθοὶ πολλὲς φορές, κι εὐκολότερα μπερδεύονται μὲ πρόσφυγες ἀπὸ μέρη ἄλλα. Ἐξάλλου σὰ νὰ ἔχουν χάσει τὴν ἰδιαίτερη προφορὰ τους ἢ ἴσως ἐγὼ νὰ τὴν ἔχω συνηθίσει. Μπερδεύονται κυρίως μ' αὐτοὺς ποὺ ἤρθαν ἀπ' τὴ Ρωμυλία. Αὐτὸ συμβαίνει κι ἀνάμεσα στοὺς Ἑπειρῶτες και στοὺς ἄλλους ἀπ' τὶς περιοχὲς τοῦ Μοναστηριοῦ.³

Ὅταν τοὺς μπερδεύω, τὸ καταλαβαίνω συνήθως ἀργά· γιατί ἔχω

¹ *Καραμανλῆς* : ο καταγόμενος ἀπὸ τὴν Καραμανία· [Καραμανία: πόλη περὶ τα 90 χλμ. Ν.Δ. τοῦ Ἰκονίου].

² *Γαλατάς* : συνοικία τῆς Κωνσταντινούπολης.

³ *Μοναστήριο* : πόλη τῆς Νοτιοσλαβίας, ἄλλοτε σπουδαῖο ἐλληνικὸ κέντρο (σήμερα ἀνήκει στὴν Πρῶην Γιουγκοσλαβικὴ Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας).

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - ΜΟΝΟ ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ -
Γ' ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ' ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

τόση πεποίθηση πάνω σ' αυτό τὸ ζήτημα, ὥστε σπανίως ρωτῶ. Κατὰ βάθος βέβαια αὐτὸ δὲν εἶναι σφάλμα, εἶναι διαπίστωση.

Κι ὅμως πόση συγκίνηση ἔχει νὰ κοιτάξεις ἢ νὰ συζητᾶς στὰ καφενεῖα καὶ νὰ διαισθάνεσαι τὴ δική σου ἢ μιὰ ἄλλη πανάρχαια ράτσα. Ἀκοῦς ἐκεῖνες τὶς φωνές μὲ τὴ ζεστὴ προφορὰ καὶ σοῦ ῥχεται ν' ἀγκαλιάσεις. Ὄνόματα ἀπὸ σβησμένους τάχα λαοὺς καὶ χώρες δειλιάζουν μέσα στὸ νοῦ· μεθῶ μονάχα καὶ ποὺ τὰ λέω ἀπὸ μέσα μου, καθὼς ὀλοένα βεβαιώνομαι. Χαίρομαι νὰ κοιτάζω τὶς ἀδρές καὶ τίμιες φυσιογνωμίες τους, κι ἀνατριχιάζω βαθιά, ὅταν σκέφτομαι πὼς αὐτὸς ποὺ μοῦ μιλᾷ εἶναι δικός μου ἄνθρωπος, τῆς φυλῆς μου. Κάτι σὰ ζεστὸ κύμα μὲ σκεπάζει ξαφνικά, θαρρεῖς καὶ γύρισα ἐπιτέλους στὴν πατρίδα. Δὲν ἔχει σημασία ποὺ δὲ γνώρισα ποτὲ αὐτὴ τὴν πατρίδα ἢ ποὺ δὲ γεννήθηκα κὰν ἐκεῖ. Τὸ αἷμα μου ἀπὸ κεῖ μονάχα τραβάει· ἐκτὸς κι ἂν εἶναι ἀληθινὸ πὼς ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπ' αὐτὰ ποὺ τρώει καὶ πίνει, ὅποτε πράγματι εἶμαι ἀπὸ δῶ. Καὶ πὼς ἐξηγεῖται τότε ὅλη αὐτὴ ἢ λαχτάρα;

Γυρνῶ μὲς στοὺς προσφυγικοὺς συνοικισμοὺς μὲ δυνατὴ εὐχαρίστηση. Θράκες, Χετταῖοι, Φρύγες, ὄμορφοι Λυδοί, πάλι, θαρρεῖς ἀνθοῦν ἀνάμεσά μας. Οἱ ἴδιοι δὲν ξέρουν βέβαια αὐτὰ τὰ ὀνόματα· γιὰ μένα ὅμως εἶναι φορτωμένα μυστήριο καὶ ἀγάπη. Κι ἂν ἀκόμα δὲν εἶναι, πολὺ θὰ ἤθελα νὰ ἦταν ἔτσι ἢ ἀλήθεια.

Κι ὅμως τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχουν κάνει τὸ πᾶν γιὰ νὰ σκορπίσει ἢ ὀμορφιά αὐτὴ στοὺς τέσσερις ἀνέμους. Οἱ ἐγκληματίες τῶν γραφείων ἐκμεταλλεύτηκαν τὴ ζωηράδα τους καὶ τὴν ἀγνόητά τους. Τοὺς ἐξώθησαν νὰ σφάξουν καὶ νὰ σφαχτοῦν· νὰ φαγωθοῦν, ἰδίως μεταξὺ τους. Τώρα φυσικὰ τοὺς τρέμουν καὶ προσπαθοῦν νὰ τοὺς ξεφορτωθοῦν μὲ τὴ μετανάστευση. Πολὺ ἀργά, νομίζω.

Κάθε φορὰ ποὺ φεύγω ἀπὸ κεῖ, μὲ ἀποχαιρετοῦν χωρὶς νὰ δείξουν παραξένεμα, ἂν καὶ ἄγνωστοί μου ἄνθρωποι. Τοὺς πληροφοροεῖ τὸ αἷμα τους γιὰ μένα, ὅπως καὶ τὸ δικό μου μὲ κάνει νὰ τοὺς κατέχω ὀλόκληρους. Πάντως ποτέ τους δὲν ἐπιμένουν νὰ μὲ κρατήσουν σὶς παρέες τους.

Ὀλομόναχος, ξένος παντάξενος,⁴ χάνομαι σὶς μεγάλες ἀρτηρίες. Ὅταν ἀνάβει τὸ κόκκινο καὶ σταματοῦν τ' αὐτοκίνητα, μοῦ φαίνεται γιὰ μιὰ στιγμή πὼς παύει ἐντελῶς κάθε θόρυβος. Ἐρυθρὰ καὶ λευκὰ αἰμοσφαίρια σὰ νὰ κυκλοφοροῦν. Κι ὅμως βλέπω πὼς τὸ πλῆθος ἐξακολουθεῖ νὰ περπατᾷ, νὰ κουβεντιάζει ἢ νὰ γελάει. Σταματῶ πολλὰς φορὲς στὴ μέση τοῦ πεζοδρομίου, κι ὅπως στὸ κούτσουρο ποὺ κόβει τὸ νερό, ἔτσι περιστρέφονται γύρω μου οἱ διαβάτες. Τώρα ποὺ δὲν ἐμποδίζουν οἱ μηχανές, ἀκούω χιλιάδες βήματα στὸ πλακόστρωτο. Μοῦ

⁴ παντάξενος : ο ἐντελῶς ξένος.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – ΜΟΝΟ ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ –
Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

ὄρεται να καμπυλώσω τὴ ράχη μου γιὰ νὰ περάσει χωρὶς ἐμπόδια αὐτὸ τὸ ποτάμι. Τῆς Γονατιστῆς,⁵ ὅταν περνάει ἀπὸ πάνω μου τὸ βουβδὸ ποτάμι τῶν προγόνων, γονατισμένος πάνω στὰ καρυδόφυλλα,⁶ σκύβω βαθιὰ στὸ χῶμα, γιὰ νὰ μὴ βγάλουν οἱ ψυχὲς ἐξαιτίας μου τὸν παραμικρότερο παραπονιάρικο βόμβο.⁷

Ἐγὼ ὅμως ἀπὸ τώρα εἶμαι βαριὰ παραπονεμένος. Μέσα στοὺς ξένους καὶ στὰ ξένα πράγματα ζῶ διαρκῶς· στὰ ἔτοιμα καὶ στὰ ἐνοικιασμένα. Συγκατοικῶ μὲ ἀνθρώπους ποὺ ἀδιαφοροῦν τελείως γιὰ μένα, κι ἐγὼ γι' αὐτούς. Οὔτε μικροδιαφορὲς δὲν ὑπάρχουν κὰν μεταξύ μας. Ὁ ἕνας ἀποφεύγει τὸν ἄλλο, ὅσο μπορεῖ. Μὰ κι ἂν τύχει νὰ σοῦ μιλήσουνε, κρύβουν συνήθως τὰ πραγματικά τους στοιχεῖα σὰ νὰ 'ναι τίποτε κακοποιοί. Τὸ ἰδανικό, ἡ τελευταία λέξη τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι, λέει, νὰ μὴ ξέρεις οὔτε στὴ φάτσα τὸ γείτονά σου. Πονηρὰ πράγματα βέβαια· προφάσεις πολιτισμοῦ, γιὰ νὰ διευκολύνονται οἱ ἀταξίες.

Γι' αὐτὸ ζηλεύω αὐτούς ποὺ βρίσκονται στὸν τόπο τους, στὰ χωράφια τους, στοὺς συγγενεῖς τους, στὰ πατρογονικά τους. Τουλάχιστο, ἄς ἤμουν σ' ἓνα προσφυγικὸ συνοικισμὸ μὲ ἀνθρώπους τῆς ράτσας μου τριγύρω.

(Γιὰ ἓνα φιλότιμο, 1964)

⁵ *τῆς Γονατιστῆς* : πρόκειται γιὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς, κατὰ τὴν ὁποία διαβάζεται ὁ εσπερινὸς μετὰ τὴ Θεία Λειτουργία. Ὁ εσπερινὸς λέγεται «Γονατιστῆ» γιὰτὶ περιέχει ευχὲς γονυκλισίας (ὁ ἱερέας παροτρύνει τοὺς πιστοὺς νὰ γονατίσουν). Στὸν εσπερινὸ αὐτὸ ὑπάρχουν εἰδικὲς ευχὲς γιὰ ζωντανούς καὶ νεκρούς. Ἡ παραμονὴ τῆς Πεντηκοστῆς, τὸ Σάββατο, εἶναι τῶν ψυχῶν. Σύμφωνα με λαϊκὴ δοξασία, ἀπὸ τὸ Μεγάλο Σάββατο οἱ ψυχὲς ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὸν Ἄδη καὶ ἔρχονται στὸν κόσμον ὁλοῦς τῆς Ἀναστάσεως. Μετὰ τὴ Γονατιστῆ τελειώνει ἡ περίοδος χάριτος τῶν νεκρῶν καὶ ἀρχίζει ὁ θρήνος τῶν ψυχῶν.

⁶ *γονατισμένος πάνω στα καρυδόφυλλα* : Στὴ Θράκη τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία κρατώντας κλώνους καρυδιάς καὶ γονάτιζαν πάνω στα φύλλα. Πίστευαν ὅτι ἡ καρυδιά ἐξασφαλίζει υγεία καὶ ἀποδιώχνει τὰ κακὰ πνεύματα. Γι' αὐτὸ καὶ τὴν εβδομάδα ποὺ προηγείται τῆς Πεντηκοστῆς ἔβαζαν στὸν κόρφο τοὺς φύλλα καρυδιάς. (βλ. *Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας*, τόμος ΙΗ', ΙΘ', 1965-1966, σελ. 313-314).

«... Τὸ ψυχὸσάββατο τῆς Πεντηκοστῆς χρησιμοποιοῦσαν καρυδόφυλλα γιὰ νὰ κλείνουν τὰ μάτια τους, νὰ μὴν τα δουν οἱ ψυχὲς τῶν νεκρῶν, ἀναγνωρίσουν τοὺς δικούς τους καὶ δὲν μποροῦν μετὰ νὰ τοὺς ἀποχωριστοῦν». (βλ. Δημ. Σ. Λουκάτος, *Συμπληρωματικά τοῦ χειμῶνα καὶ τῆς ἀνοιξῆς*, Ἐκδ. Φιλιπποῦ, Αθήνα, 1985).

⁷ *σκύβω βαθιὰ στο χῶμα, γιὰ νὰ μὴ βγάλουν οἱ ψυχὲς ἐξαιτίας μου τὸν παραμικρότερο παραπονιάρικο βόμβο* : Ἡ κάθοδος τῶν ψυχῶν καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τους στὸν Ἄδη εἶναι ἀρχαιοελληνικὴ δοξασία, καθὼς δὲν ὑπάρχει ὁ διαχωρισμὸς κόλασης καὶ παραδείσου. Ἀρχαιοελληνικὲς γιορτὲς σαν τὴν Πεντηκοστῆ: τὰ Λεμούρια – 9, 11, 13 Μαΐου – (οἱ ψυχὲς ἔρχονταν ἀπ' τὸν Ἄδη) καὶ τὰ Ἀνθεστήρια. Καὶ γιὰ τὶς δύο περιπτώσεις πιστεύεται ὅτι οἱ ψυχὲς εἶναι τόσο λεπτὲς στὴν υφή (σαν νὰ ἔχουν μίαν υλικότητα), ὥστε μποροῦν νὰ κρεμαστοῦν ἀπὸ ἓναν ἰστὸ ἀράχνης... Γι' αὐτὸ ἐκεῖνες τὶς μέρες οἱ ζωντανοὶ δὲν πρέπει νὰ κινούνται ἐντονα γιὰτὶ μίαν κίνησή τους μπορεῖ νὰ τραυματίσει μίαν ψυχὴ (βλ. Γ.Α. Μέγας, *Ἑλληνικαὶ εορταί*, Αθήνα 1956).

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – ΜΟΝΟ ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ –
Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Η πεζογραφία του Γιώργου Ιωάννου χαρακτηρίζεται, μεταξύ των άλλων, από λεπτή παρατήρηση, σχόλιο και ανεπιτήδευτη γραφή. Για καθένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά να γράψετε, χωρίς σχολιασμό, ένα αντίστοιχο παράδειγμα από το κείμενο.

Μονάδες 15

B1. Σύμφωνα με την άποψη της Έλενας Χουζούρη, ο Γιώργος Ιωάννου, μέσω της μνήμης, περιπλανάται στον χώρο και τον χρόνο της Θεσσαλονίκης. Για καθένα από τα παραπάνω στοιχεία να γράψετε (μονάδες 8) και να σχολιάσετε (μονάδες 12) δύο αντίστοιχα παραδείγματα μέσα από το κείμενο.

Μονάδες 20

B2. α) Να συνδυάσετε τα εκφραστικά μέσα (στήλη **A**) με τις φράσεις του πεζογραφήματος του Ιωάννου «Μες στους προσφυγικούς συνοικισμούς» (στήλη **B**), αντιστοιχίζοντας κάθε φορά έναν αριθμό της πρώτης στήλης με ένα γράμμα της δεύτερης. Δύο στοιχεία της στήλης **A** περισσεύουν:

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
1. Χιαστό	α. Τοὺς πληροφορεῖ τὸ αἷμα τους γιὰ μένα.
2. Παρομοίωση	β. Γι' αὐτὸ ζηλεύω αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται στὸν τόπο τους, στὰ χωράφια τους, στοὺς συγγενεῖς τους, στὰ πατρογονικά τους.
3. Αντίθεση	γ. Ὄνόματα ἀπὸ σβησμένους τάχα λαοὺς καὶ χῶρες.
4. Υπερβατό	δ. Ὅπως στὸ κούτσουρο ποὺ κόβει τὸ νερό, ἔτσι περιστρέφονται γύρω μου οἱ διαβάτες.
5. Προσωποποίηση	ε. Τὸν Πόντιο, ἄς ποῦμε, τὸν διακρίνω ἀπὸ μακριά [...]. Ἀπὸ κοντὰ ὅμως εἶμαι ὀλότελα ἀλάνθαστος.
6. Μεταφορά	
7. Ασύνδετο	

Μονάδες 10

ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – ΜΟΝΟ ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ –
Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

β) Αφού βρείτε τον τύπο του αφηγητή και το είδος της εστίασης, να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 10

Γ1. Να σχολιάσετε τα παρακάτω αποσπάσματα:

α) «Τὸ αἷμα μου ἀπὸ κεῖ μονάχα τραβάει· ἐκτὸς κι ἂν εἶναι ἀληθινὸ πὼς ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπ’ αὐτὰ ποὺ τρώει καὶ πίνει, ὅποτε πράγματι εἶμαι ἀπὸ δῶ. Καὶ πῶς ἐξηγεῖται τότε ὅλη αὐτὴ ἡ λαχτάρα;»

σε κείμενο 80-100 λέξεων (μονάδες 10) και

β) «Συγκατοικῶ μὲ ἀνθρώπους ποὺ ἀδιαφοροῦν τελείως γιὰ μένα, κι ἐγὼ γι’ αὐτούς. Οὔτε μικροδιαφορὲς δὲν ὑπάρχουν κὰν μεταξὺ μας. Ὁ ἕνας ἀποφεύγει τὸν ἄλλο, ὅσο μπορεῖ. Μὰ κι ἂν τύχει νὰ σοῦ μιλήσουνε, κρύβουν συνήθως τὰ πραγματικά τους στοιχεῖα σὰ νὰ ’ναι τίποτε κακοποιοί. Τὸ ἰδανικό, ἢ τελευταία λέξη τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι, λέει, νὰ μὴ ξέρεις οὔτε στὴ φάτσα τὸ γείτονά σου.»

σε κείμενο 130-150 λέξεων (μονάδες 15).

Μονάδες 25

Δ1. Στο κείμενο του Γ. Ιωάννου και στο απόσπασμα του Θ. Δεύτου που σας δίνονται, να εντοπίσετε (μονάδες 5) και να σχολιάσετε (μονάδες 15) δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές, ως προς το περιεχόμενο.

Μονάδες 20

[Απόσπασμα]

[...] Το πρώτο φως της αυγής που μας ξύπνησε, μας δημιούργησε την πρώτη έκπληξη. Μπροστά μας απλωνόταν ένας μεγάλος κόλπος, αλλά δεν γνωρίζαμε πού βρισκόμασταν, αφού η απόσταση ήταν πολύ μεγάλη, ενώ ακόμη και τα σπίτια φαίνονταν σαν μικρές κουκκίδες. Όσο πλησιάζαμε, όλα γίνονταν ευκρινέστερα, αλλά και πάλι συμπέρασμα δεν μπορούσαμε να βγάλουμε για το πού βρισκόμασταν. Μέχρι τη στιγμή που κάποιος απ’ αυτούς που είχαν ανέβει ψηλά στο κατάρτι, φώναξε: «Ο Λευκός Πύργος, αδέλφια! Είμαστε στη Θεσσαλονίκη!». Ένα πανηγύρι έγινε πάνω στο κατάρτι, όπου συγκεντρώθηκαν όλοι οι επιβάτες. Όλοι ήθελαν να θαυμάσουν τη νύφη του Θερμαϊκού, που έστεκε εκεί αγέρωχη, ήρεμη, αρχόντισσα, καθώς την έλουζε ο πρωινός ανοιξιάτικος ήλιος. Η Θεσσαλονίκη έστεκε εκεί απέναντι, υπερήφανη για την ιστορία της, αλλά, το κυριότερο, με μια ανοικτή αγκαλιά για όλους. Γνώριζε από προσφυγιά η ίδια, γνώριζε από τέτοιους πόνους, γνώριζε τι

ΑΡΧΗ 6ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – ΜΟΝΟ ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ –
Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΩΝ

σήμαινε ξεριζωμός! Ήταν έτοιμη να μας υποδεχθεί, όπως είχε υποδεχθεί πριν από εμάς χιλιάδες συμπατριώτες μας. Είχε παράδοση η πόλη σε τέτοιες καταστάσεις, είχε βαθιά φιλική σχέση με την ανθρωπιά και την ευαισθησία· οι άνθρωποι της ήταν ζεστοί, φιλικοί, φιλότιμοι, καταδεκτικοί, εργάτες του καθημερινού μόχθου οι περισσότεροι. Καταλάβαιναν καλύτερα από τον καθένα τι σήμαινε προσφυγιά, τι σήμαινε να ξεριζωθείς από τον τόπο σου, από το σπίτι σου, από τις δουλειές σου! Το καταλάβαιναν, γι' αυτό και στήριζαν όπως μπορούσαν τους ανθρώπους που έρχονταν από τόσο μακριά, με τόσες ελλείψεις και, κυρίως, με ένα πολύ μεγάλο ψυχολογικό πρόβλημα. Γιατί, για τον κάθε πρόσφυγα, το πρόβλημα δεν ήταν μόνο ότι ξεριζώθηκε από τον τόπο του, ότι άφησε πίσω περιουσίες, νεκρούς, δουλειές. Το βασικό μας πρόβλημα, Μαξίμ, ήταν η ανασφάλεια και η ψυχολογική πίεση που αυτή μας προκαλούσε. Δεν ξέραμε τι μας ξημέρωνε, δεν ξέραμε σε τι συνθήκες θα ζούσαμε, δεν ξέραμε, το ελληνικό κράτος που πολεμούσε τόσα χρόνια, τι δυνατότητες έχει να μας συμπαρασταθεί. Είχαμε όμως την ελπίδα! Όλες αυτές οι σκέψεις ήρθαν σιγά - σιγά να φωλιάσουν στο μυαλό μου, καθώς ο πρώτος ενθουσιασμός που αισθανθήκαμε όλοι, αντικρίζοντας τη Θεσσαλονίκη, είχε πλέον εξανεμιστεί. Το πλοίο κάποια στιγμή σχεδόν μηδένισε ταχύτητα και ο γνωστός ήχος της άγκυρας ακούστηκε ξανά: «Αγκυροδέσαμε Ελλάδα, αδέλφια!» [...]

Θοδωρή Δεύτου, *Τραπεζούντα: Το διαμάντι της Ανατολής*,
Εκδ. Ωκεανός 2015, Αθήνα, σσ. 243-244

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Ωρα δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΤΕΛΟΣ 6ΗΣ ΑΠΟ 6 ΣΕΛΙΔΕΣ